

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
FILOSOFIJOS IR ANTROPOLOGIJOS KATEDRA

**BŪSIMŲ MOKYTOJŲ PROFESINIS TOBULINIMAS(-IS):
COMENIUS ASISTENTO PRAKTIKA – ATVEJO ANALIZĖ**

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

Magistro darbo autorius Skaistė Gedaminskaitė.....
Vadovė lekt. dr. Inga Balčiūnienė.....
Recenzentas doc. dr. Natalija Mažeikienė.....

Šiauliai, 2011

SANTRAUKA

Skaistė Gedaminskaitė

Būsimų mokytojų profesinis tobulinimas (-sis): Comenius asistento praktika – atvejo analizė

Magistro darbas

Įvairūs socialiniai, ekonominiai, kultūriniai, globaliniai, politiniai pokyčiai kelia naujus reikalavimus švietimo sistemai, o ypač mokytojui. Didėjant mokytojų reikalavimams kyla jų tobulinimo(-si) poreikis. Vienas iš aktyvių tobulinimo(-si) metodų – dalyvavimas tarptautiniuose projektuose. Tad, šio magistro darbo tikslas yra nustatyti ir įvertinti tarptautinio projekto *Comenius asistentas* naudingumą (teikiamas galimybes, panaudojimo galimybes) kaip profesinio tobulinimo(-si) prielaidą. Išanalizavus mokslinę literatūrą bei sudarius atviro tipo interviu klausimyną buvo apklausti buvę ir esami *Comenius asistento* praktikos dalyviai.

Gauti tyrimo rezultatai patvirtino suformuluotą mokslinio tyrimo hipotezę, kad Comenius asistento programa yra efektyvi priemonė ugdant tarpkultūrinės ir profesinės kompetencijas.

Raktiniai žodžiai: profesinė kompetencija, tarpkultūrinė kompetencija, profesinis tobulinimas(-is), *Comenius asistento* programa.

SUMMARY

Skaistė Gedaminskaitė

Future teacher professional development: practice of Comenius assistant – case analysis.

Master's paper

Various social, economic, global, cultural, political changes need new education system demands and especially for teacher. Growing teacher requirements rise teacher's self-development demands. One of active self development method is participating in international projects. Responding to this, aim of this Master's paper is to identify and estimate usefulness (affording opportunities, using possibilities) of international Comenius assistant project as a professional development assumption. Literature research was made and using open type questionnaire recent and former participants of Comenius assistant project were interviewed

Hypothesis that Comenius assistant program is an effective tool to develop intercultural and professional competence was confirmed by collected data of research.

Key words: professional competence, intercultural competence, professional development, Comenius assistant program.

TURINYS

SANTRAUKA.....	2
SUMMARY.....	2
ĮVADAS.....	4
1. BUSIMOJO MOKYTOJO PROFESINIS TOBULINIMAS(-IS): TEORINIAI ASPEKTAI.....	9
1. 1 Mokytojo profesijos kompetencijų samprata.....	9
1. 1. 1 Kompetencijos sampratų įvairovė.....	9
1. 1. 2 Mokytojo profesijos kompetencijų modelis.....	11
1. 1. 3. Mokytojo tarpkultūrinė kompetencija.....	15
1. 2 Profesinio tobulinimo(-si) teorinis hipotetinis modelis.....	17
1. 2. 1 Projektas – profesinio tobulinimo(-si) įrankis.....	19
1. 2. 2. Tarpkultūrinis patirtinio mokymosi aspektas.....	21
1. 3 <i>Comenius</i> asistento programos pristatymas.....	23
2. BUSIMŲ MOKYTOJŲ PROFESINIS TOBULINIMAS(-IS), COMENIUS ASISTENTO PRAKTIKOS METU: TYRIMO METODOLOGIJA.....	27
2.1 Tyrimo metodika ir organizavimas.....	27
2. 2 Tyrimo etika.....	28.
2.3 Tyrimo instrumentas.....	29
2.4 Tyrimo metodologijos pagrindimas.....	29
3. <i>COMENIUS</i> ASISTENTO PRAKTIKA – KAIP BUSIMOJO MOKYTOJO PROFESINIŲ BEI TARPKULTŪRINIŲ KOMPETENCIJŲ TOBULINIMOSI PRIEMONĖ.....	31
3. 1 Tyrimo imties charakteristika – demografinis blokas.....	31
3. 2. <i>Comenius</i> asistentų profesinio tobulinimo(-si) – turinio (content) analizė.....	29
3. 2.1 Tyrimo dalyvių profesinis tobulinimas(-is) – profesinės kompetencijos raiška.....	33
3.2.1 Tyrimo dalyvių tarpkultūrinis tobulinimas(-is) - tarpkultūrinių kompetencijų raiška.....	44
3. 3 Tyrimo rezultatai ir apibendrinimas.....	49
IŠVADOS.....	50
REKOMENDACIJOS.....	51
LITERATŪRA.....	52
PRIEDAI.....	56
Priedas Nr. 1.....	56
Priedas Nr. 2.....	57
Priedas Nr. 3.....	58
Priedas Nr.4.....	60
Priedas Nr. 5.....	62

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Šiuolaikiniame nuolat skubančiame pasaulyje, žmogus yra priverstas kasdien planuoti, veikti ir mokytis, nuolat tobulėti ir siekti naujų rezultatų. Besikeičianti aplinka bei veiklos turi įtakos žmogaus profesiniam tobulėjimui: jis turi tikslingai veikti kintančioje situacijoje, pats prisiimdamas atsakomybę už savo veiklą. Atsižvelgiant į rinkos pokyčius bei savirealizacijos galimybes, būtina nuolat mokytis, kelti kvalifikaciją bei suteikti sau galimybę pastoviai tobulėti. Karjera – tai kiekvieno žmogaus tobulėjimas pasirinktoje veikloje. Jos sėkmė priklauso nuo gebėjimo tinkamai ir laiku reaguoti į vykstančius pokyčius bei jiems tinkamai pasiruošti. Tam, kad pasirinktą profesiją lydėtų sėkmė būtinas nuolatinis jos profesinių kompetencijų atnaujinimas, patirtinis mokymasis, nuolatinis tobulėjimas.

Sparti socialinio bei kultūrinio gyvenimo kaita, informacinės visuomenės plėtra, globalizacija, šalies integracija į euroatlantines struktūras Lietuvos švietimui pateikia naujus iššūkius, kurie lemia jau antrąjį dešimtmetį vykstančius švietimo sistemos pokyčius (Jucevičienė ir kt. 2007: 7), kurie turi įtakos mokytojų reikalavimams. Norima, kad mokytojai gebėtų dirbti multikultūrinėje aplinkoje, reaguotų ir prisitaikytų prie pokyčių, būtų aktyvūs, kūrybingi. Didėjant mokytojų reikalavimams kartu auga ir jų tobulinimosi poreikis, kinta supratimas apie nuolat besimokančios asmenybės kūrimą ir mokymosi svarbą (LRŠMM 2010)¹. Įžengus į itin sparčios socialinės ir ekonominės kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių, kyla nauji reikalavimai ir asmeniui, ir visuomenei, o kartu – ir juos ugdančiai švietimo sistemai. Todėl švietimas, ypač ugdymo turinys, negali nesikeisti. Jis privalo reaguoti į pokyčius visuomenėje, ekonomikoje ir į ugdymo proceso kaitą mokykloje. Turimos kvalifikacijos tobulinimas ar kompetencijų ugdymas modernioje visuomenėje – svarbus socialinio vystimosi veiksnys, suprantamas kaip technologinio progreso tikslas ir sparčiai besivystančios visuomenės kokybinis poreikis.

Lietuvoje kinta ir vis labiau įsitvirtina naujas požiūris į pedagogo poziciją, jo kompetencijas bei tarptautinio bendradarbiavimo patirtis. Pakitę pedagogų vaidmenys reikalauja vis aukštesnės kvalifikacijos ir veiksmingos veiklos kompetencijų. *Mobilumas* tampa vienas iš lemiančių veiksnių skatinančių busimą mokytoją tapti globaliai mąstančia, lengvai priimančia aplinką, tarpkultūrinių gebėjimų turinčia asmenybe. Profesiniame tobulėjime *mobilumas* padeda skatinti nepriklausomumo savo šaliai jausmą (suvokimą, kas yra Europa) ir Europos pilietybės atsiradimą. Jis leidžia jauniems žmonėms tobulinti savo asmeninius gebėjimus, didina galimybes įsidarbinti ir suteikia progą praturtinti savo patirtį bei pakelti darbo kokybę. Anot Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos dr. O. Gurskienės, mobilumas turėtų tapti mokytojų pirminio rengimo ir tęstinio kvalifikacijos

¹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerija

tobulinimo ašimi. Mobilumą sudaro dalyvavimas tarptautinėse programose ir projektuose, studijos ar stažuotės Europos šalyse, patirties apsisikeitimas tarp skirtingų švietimo lygių ar skirtingų institucijų atstovų². XXI a. informacinėje visuomenėje itin populiarus mokymosi būdas tampa projektas, kai teorinės žinios „bendradarbiauja“ su realia tikrove. Svarbu tai, jog projektinė veikla skatina mokytojus dirbti kūrybiškai, nebijant eksperimentuoti, aktualizuojant ugdymo procesą, atrasti, plėtoti tarpdalykinę integraciją.

Sparčiai augant mokytojų reikalavimams būtinas pastovus mokytojų profesinių kompetencijų ugdymas. Tik nuolatinis ugdymas ir saviugda sudaro galimybes žmogui pažinti ir pristatyti save, vertinti ir tobulinti gebėjimus, siejamus su darbine veikla. Visa tai padeda palaikyti darnius santykius su kitais žmonėmis, socialine aplinka, ugdyti asmeninę motyvaciją bei profesinius gebėjimus.

Tyrimo iširtumas. Mokytojo profesinė kompetencija yra viena iš keturių mokytojo profesijos kompetencijų, kurios plėtotė labai svarbi kasdieniam mokytojo darbui. Švietimo sistemos pokyčių tyrėjai Lietuvoje M. Barkauskaitė, R. Želvys (1998), M. Teresevičienė, G. Gedvilienė (1999), Teresevičienė (2000), B. Janiūnaitė (2004), N. Šedžiuvienė (2005) G. Linkaitytė (2007) teigia, kad svarbu suvokti, jog pedagogo profesinių kompetencijų apibrėžtis keičiasi kintant ekonominei ir socialinei situacijai, taipogi priklausomai nuo visuomenėje egzistuojančių bendrų vizijų ir vertybių. Vykstant kaitos procesams pedagogui itin reikalinga mokytis ir nuolat ugdyti profesines kompetencijas. Vykstant tarptautiniams projektams aukštojo mokslo srityje, neatsiejama profesinės kompetencijos dalimi tampa tarpkultūrinė kompetencija. Dalyvavimas tarptautiniuose projektuose sukuria sąlygas šią kompetenciją tobulinti. Tarpkultūrinė kompetencija įvairių autorių (Fantini 2000; Byram 2004; Bennet 1993; Hoopes 1997) traktuojama ne kaip duotybė, bet kaip asmens nuolatinis raidos ir vystimosi rezultatas. Ši kompetencija, esant tam tikroms sąlygoms formuojasi visą gyvenimą. Tarpkultūriškumo kompetencijas nagrinėjo užsienio šalių mokslininkai (Byram 1997; Byram 2004; Byram & Zarate 1997; Kim 1991; Sercu 2004; Chen & Starosta 1996; Fantini 2000). Taip pat tarpkultūrinės kompetencijos aspektų aptinkama autorių darbuose, kurie gilinosi į tarpkultūrinės komunikacijos temą (Gesteland 1997; Hofstede 1997; Lewis ir kt. 2002). Lietuvos mokslininkai (Radzevičienė 2004; Petkevičiūtė & Budaitė 2005; Vengrauskas & Langvinienė 2005) tarpkultūrinę kompetenciją ar jos dalis dažniausiai nagrinėja verslo, vadybos srityse. Tam įtakos turėjo ir vis dar turi tarptautinė prekyba, augantis tarptautinis verslas ir turizmas. Tarpkultūrinės kompetencijas pedagoginio mobilumo sąlygomis nagrinėjo N. Mažeikienė (2008), D. Loher (2008). Kiti Lietuvos tyrinėtojai (Pruskus 2004; Budvytytė – Gudienė & Mažeikienė 2005) gilinasi tik į verslo tarpkultūrinę kompetenciją, kuri yra tik vienas tarpkultūrinės kompetencijos aspektas.

² Dr. Odeta Gurskienė. 2007. Iššūkiai mokytojo profesinei veiklai Europoje.

Šiandien projektai tampa vis aktualesne visuomenės dalimi, kuri padeda spręsti daugelį mokslo ir kitų sričių problemų. Projektu metu ugdomos ne tik tarpkultūrinė kompetencija bei profesinės kompetencijos, bet ir tobulinami socialiniai, kalbiniai įgūdžiai. Galima teigti, jog tarptautinio projekto – *Comenius asistentas* metu būtent ir yra siekiama ugdyti tarpkultūrinės kompetencijos, gilinti būsimų mokytojų profesines žinias bei įgūdžius. Šio projekto naudingumą nagrinėjo užsienio šalių mokslininkai – Friedhelm Maiworm, Heiko Kastner and Hartmut Wenzel „Study of the impact of Comenius assistantships“ (2010), Robyn Moloney „Native speaker assistants in the foreign language classroom: a study of seven schools“, bei Lietuvoje parengta Švietimo mainų paramos fondo 2009 m. veiklos apžvalga. Šios programos dėka iš Lietuvos į užsienio švietimo įstaigas nuo 1999 m. – 2010 m. išvyko 164 programos dalyviai – būsimi mokytojai³. Lietuvoje ši programa nėra analizuota. Informacinėje literatūroje pateikiami tik duomenys, aplinkybės ir sąlygos, kas galėtų dalyvauti šioje programoje ir kuo ji naudinga. Tai vienintelė programa Europiniu mastu, kuri suteikia dar tik būsimiems mokytojams įgyti pedagoginės tarptautinės praktikos. Dėl to magistrinio darbo temą galima laikyti nauja, kadangi Lietuvoje tyrimų susijusių su šia programa neaptikta.

Tyrimo probleminiai klausimai.

1. Kokios kompetencijos įgyjamos ar / kaip tobulinamos dalyvaujant tarptautinėje *Comenius asistente* programos veikloje?
2. Kokie tarpkultūrinės kompetencijos elementai labiausiai išryškėja būsiam mokytojui dalyvaujant *Comenius asistente* programoje?
3. Ar / kaip *Comenius asistente* projekto metu lavinti gebėjimai atitinka projekto programos turinyje iškeltus reikalavimus?

Tyrimo objektas. Būsimų mokytojų profesinis tobulinimas(-is) dalyvaujant *Comenius asistente* programoje.

Tyrimo dalykas. *Comenius asistente* programa.

Hipotezė. *Comenius asistente* programa yra efektyvi priemonė ugdant tarpkultūrinės bei profesines kompetencijas.

Tikslas. Nustatyti ir įvertinti projekto „*Comenius asistentas*“ naudingumą (teikiamas galimybes, panaudojimo galimybes) kaip profesinio tobulinimo(-si) prielaidą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atlikus Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros analizę, pateikti kompetencijų sampratų įvairovę bei teoriškai pagrįsti tarpkultūrinių bei profesinių kompetencijų ugdymą(-si) tarptautiniame „*Comenius asistentas*“ projekte.

³ *Comenius asistentų praktika. Statistika ir monitoringas.* Prieiga per internetą <<http://www.eesf.lt/index.php?id=1545>>

2. Atlikti apklausą taikant atviro tipo pusiau struktūruotą interviu metodą, kuriuo siekiama iširti „*Comenius asistentas*“ projekte dalyvavusių būsimų mokytojų iš Lietuvos profesinių kompetencijų ugdymą praktikos metu bei praktikos įtaką būsimojo mokytojo profesiniam tobulėjimui. Taip pat sužinoti tyrimo dalyvių požiūrį į šio projekto poveikį jų tarpkultūriniam pažinimui bei nustatyti galimybes ugdytis jų tarpkultūrinėms kompetencijoms.

3. Remiantis tyrimo medžiaga, suformuluoti tyrimo rezultatus ir išvadas, bei pateikti rekomendacijas būsimų mokytojų profesinio tobulinimo(-si) atžvilgiu.

Tyrimo metodai. Gauti tyrimo duomenys, kokybinio atviro tipo pusiau struktūruoto interviu metodo būdu, apdorojami diskurso (*content*) analizės būdu, remiantis M. Foucault 1998, T. A. van Dijk 1985 ir aprašomojo pobūdžio duomenų pateikimo būdu, kurie vienas kitą aktualiai ir tikslingai papildo. Kokybinis atviro tipo pusiau struktūruotas interviu padeda geriau suprasti tyrimo dalyvio patirtį, jausmus bei suteikia galimybę jiems kalbėjimo laisvę, tačiau nenuklystant nuo temos. Pusiau struktūruoto interviu privalumas tas, kad nėra primetami atsakymų dariniai, o siekiama autentiškumo principo. Tyrimo klausimų planas nepilnai sudarytas, kadangi tyrėjas sau pasižymi tik „raktines“ sritis, apie kurias turi paklausti tyrimo dalyvio. Tyrimo metu atkreiptas dėmesys į tyrimo dalyvio gyvenimo įvykį (patirtis), kompetencijų ugdymo fenomeną praktikos metu, domėtasi tyrimo dalyvių anksčiau įgyta/neįgyta edukologine patirtimi. Kokybinio tyrimo metu analizuojami duomenys, išreikšti žodine forma, teiginiais, kategorijomis ir vertinami subjektyviai (Bitinas 2006). Pasitelkus kokybinį tyrimą siekiama interpretuoti reiškinių tais terminais, kokiais jį suvokia žmonės, t.y. šiam tyrimui būdinga interpretacinė paradigma, kuriai rūpi individas bei bandymas suprasti subjektyvų žmoniškosios patirties pasaulį. Svarbus tarpasmeninis bendravimas ir empatija, nes dalyviai tampa tyrėjo bendradarbiais (Kardelis, 2002). Dėl pusiau struktūruoto metodo, tyrimo dalyvių tam tikri atsakymai suteikia „laisvę“ naujiems tyrėjo klausimas ir galimybę interviu pakeisti reikiama linkme. Nors taikant interviu metodą aprėpiamas mažesnis respondentų skaičius, tačiau gaunama vertingesnė informacija apie giluminius edukologinius reiškinius. Galima teigti, jog būtent šie kokybinio tyrimo privalumai ir paskatino pasirinkti šį tyrimo metodą – interviu. Interviu vyko bendraujant elektroniniais laiškais bei programa *skype*. Pokalbiai buvo fiksuojami diktofonu.

Imtis. Tyrimas buvo atliktas 2011m. balandžio – gegužės mėnesiais. Tyrime dalyvavo 9 *Comenius asistento* projekto dalyvių. Atrenkant tiriamuosius buvo naudojama Patton (2002) imties sudarymo strategija: kriterijaus (*criterion*) ir teorinė (*theoretical*). Tyrimo dalyviai atrinkti taikant netikimybinį, tikslinį tiriamųjų grupės parinkimo būdą⁴ - pasirenkami tik šiame *Comenius*

⁴ Į formuojamą grupę buvo įtraukti asmenys, kurie yra tipiškiausi tiriamojo požymio atžvilgiu. Grupė buvo formuojama priklausomai nuo tyrimo specifinių tikslų (pvz. grupė būsimų mokytojų dalyvavusių *Comenius asistento* projekte (Kardelis 2005, p. 325-326)

asistentas projekte dalyvavę studentai – būsimi mokytojai arba jau baigę studijas būsimieji mokytojai iš Lietuvos, tačiau dar neturintys pedagoginio darbo patirties, kurie atliekant tyrimą dalyvavo ar jau buvo dalyvavę anksčiau *Comenius asistento* programoje; bei sniego gniūžtės metodu atrinkti likę tyrimo dalyviai: pasirenkami tyrėjui pažįstami tyrimo dalyviai, kurie tyrimo eigoje rekomendavo kitus tyrimo dalyvius. Atrinkti tyrimo dalyviai interviu metu tapo reikšmingais atstovais kuriant teorinius konstruktus, iš jų papasakotų patirčių gauti nenumatyti atsakymai, kuriais remiantis buvo atnaujintas tyrimo teorinis instrumentas – pusiau struktūruoto interviu temos.

Darbo struktūra ir apimtis. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, kuriuose nagrinėjamos kompetencijos, tarpkultūrinės kompetencijos, profesinės kompetencijos sąvokos, šių kompetencijų ugdymas *Comenius asistento* praktikos metu, pateikiama empirinio tyrimo analizė. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, priedai. Darbe pateiktos 9 lentelės bei 4 paveikslai. Darbo apimtis 56 puslapiai. Panaudoti 65 literatūros šaltinių, iš jų 49 (77%) – lietuvių kalba ir 15 (23%) užsienio kalbomis.

1. BUSIMOJO MOKYTOJO PROFESINIS TOBULINIMAS(-IS): TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Mokytojo profesijos kompetencijų samprata

1.1.1 Kompetencijos sampratų įvairovė

Nagrinėjant mokytojo profesinę kompetenciją, visų pirma svarbu apibrėžti kompetencijos sampratą. Anot D. Lepaitės Lietuvoje nėra gilių kompetencijos sąvokos vartojimo tradicijų (2003: 18). Vakarų šalyse ši sąvoka socialiniuose moksluose vartojama jau gana seniai. Kompetencijos sąvoką pirmą kartą pavartojo lingvistikos specialistas N. Chomsky (1965), kuris įvedė šią sąvoką norėdamas apibūdinti subjektyvias įvairiapusiško ir variantiško kalbos vartojimo gramatinės prielaidas⁵. XX a. 7-8 dešimtmečiuose socialinių mokslų srities pranešimuose ši sąvoka vartota panašia gramatine prasme, siekiant identifikuoti socialinę veiklą. 8 – 9 dešimtmečiuose ši sąvoka perkeliama į profesinio rengimo discipliną, kur jau pateikiami konkretūs siūlymai atskiriems kompetencijos elementams vystyti bei skatinti. XX a. paskutiniajame dešimtmetyje įvyksta kompetencijos sąvokos vartojimo pasikeitimas.

Kadangi egzistuoja įvairių kompetencijos sampratos apibrėžimų bei interpretacijų, dažnai ši sąvoka tapatinama su kvalifikacija: „epistemologiniu požiūriu kompetencijos samprata gali būti tapatinama su kvalifikacijos samprata, kuri pirmiausia yra formalus tam tikro įgyto išsilavinimo ugdymo institucijoms patvirtinimas“ (Laužackas, Teresevičienė, Stasiūnaitienė, 2005: 42). *Kompetencijos* sąvoka apima – asmens žinias, įgūdžius, gebėjimus, požiūrį, vertybes, glūdinčias žmogaus viduje ir pasireiškiančias sėkmingais žmogaus konkrečios veiklos rezultatais (Jucevičienė, Lepaitė 2000, Estera 2001). *Kvalifikacija* (Jucevičienė 200: 138) – tai asmens žinios, įgūdžiai, gebėjimai, įgyti mokantis ir dažniausiai patvirtinti formaliai išduotu diplomu, pažymėjimu, liudijančiu turimą asmens potencialą konkrečios srities darbui atlikti. *Žinios*, anot A. Jacikevičiaus (1994), – tai pirmoji ir elementariausia veiklos išmokimo pakopa. *Igūdis* – aukštesnė pakopa arba mąstymo ir praktinės veiklos automatizuotas veiksmas, „tai daugiau ar mažiau automatizuoti veiksmai, leidžiantys įvykdyti aiškiai struktūrizuotus uždavinius“ (Kirby 1988).

Kvalifikacijos tobulinimas modernioje visuomenėje – svarbus socialinio vystimosi veiksnys, dėl to kuriamos įvairios kvalifikacijos tobulinimo programos, kurios turi plėtoti turimas ar padėti įgyti naujas kompetencijas, nustatytas „Mokytojo profesijos kompetencijų apraše“⁶ ir/ar „Mokyklos

⁵ Zuzevičiūtė, V., Tandzegolskienė, I. 2008. *Europos Sąjungos kvalifikacijų sąranga: iššūkiai švietimo sistemai (edukologijos doktorantūros studijų tobulinimo atvejo analizė)* in Mokytojų ugdymas. Nr. 10

⁶ Mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimo programų akreditavimo tvarkos aprašas. IV skyrius: reikalavimai ekspertams ir jų rengimas 24.2 straipsnis: plėtoti turimas ar padėti įgyti naujas kompetencijas, nustatytas Mokytojo profesijos kompetencijų apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakyму Nr.

vadovo kompetencijų apraše⁷. Šiose programose numatoma kokių dalykinių žinių bus suteikta, taip pat kokius gali ugdyti pažintinius, kaip plėtoti praktinius ir perkeliamuosius (bendruosius) gebėjimus bei kaip gali padėti įgyti vertybinių, etinių-profesinių nuostatų.

Kaip jau buvo minėta, kompetencija yra daugiareikšmė sąvoka, todėl beveik neįmanoma pateikti vieną bendrą kompetencijos sampratą. Norint apibrėžti kompetenciją būtina pažvelgti, koks kontekstas, kultūra, subkultūra, bendravimo situacija turi įtakos jai. Analizuojant mokslinėje literatūroje pateiktus kompetencijos apibrėžimus buvo pastebėta, kad dažniausiai minima trinarė kompetencijos struktūra: *žinios, gebėjimai (įgūdžiai) ir nuostatos*. Kai kurie autoriai L. M. Spencer ir S. M. Spencer (1993) neatsiejama kompetencijos struktūros dalimi taip pat laiko asmenines savybes, leidžiančias individui kompetentingai veikti. Tuo tarpu Lietuvos mokslininkai (Jovaiša 1993; Jacikevičius ir kt. 1994) žinias ir gebėjimus priskiria prie kvalifikacijos. Anot M. Birenbaum (1996), kompetencija apibūdinama šiais komponentais – dalyko specifinės žinios, kognityvinės strategijos, meta-kognityvinės ir emocinės charakteristikos. Anot edukologo R. Laužacko (2005) kompetencija – tai gebėjimas atlikti tam tikrą darbą (užduotį) realioje ar imituojamoje veiklos situacijoje.

Kompetenciją lemia mokymo(si) / studijų metu įgytos žinios, mokėjimai, įgūdžiai. Jos kokybiškumą taip pat nulemia darbuotojo sukaupta veiklos patirtis. Profesinio rengimo metu įgytas kompetencijas parodo išduodami pažymėjimai, sertifikatai. Apibrėžtai platesnei veiklai (profesijai) reikalingos kompetencijos sudaro kvalifikaciją. R. E. Boyatzio nuomone (1982: 23), kompetencija – tai individo savybės, kurios priežastiniais ryšiais susijusios su efektyviu arba geresniu darbo atlikimu. J. Sokol (2001) ją siūlo apibrėžti kaip būtinų darbo uždaviniui ar vaidmeniui atlikti mokėjimo, įgūdžių, žinių ir gebėjimų derinį. V. Žydžiūnaitė (2008) kompetencijas apibūdina kaip holistinį junginį, kuris apima daug būtinų pedagogui profesinių ir asmeninių savybių, kurios sudaro kognityvinių, funkcinių, asmeninių ir etinių kompetencijų pagrindą. Profesijos mokytojo / dėstytojo profesijos standartas (2002) kompetenciją apibrėžia kaip žmogaus funkcinį gebėjimą atlikti tam tikrą dalį profesinės veiklos. Kompetencija laikoma sudėtine kvalifikacijos dalimi.

Europos kvalifikacijų struktūros kontekste kompetencija apibrėžiama vertinant atsakomybę ir savarankiškumą: *kompetencija* – įrodytas gebėjimas naudoti žinias, asmeninius, socialinius ir / arba metodinius įgūdžius dirbant, studijuojant ir siekiant profesinio ir asmeninio tobulėjimo (Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąranga⁸ 2009: 11). Lietuvos Respublikos (LR) Mokytojo

ISAK-54 (Žin., 2007 Nr.12-511), ir/ar Mokyklos vadovo kompetencijų apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK-55 (Žin., 2007, Nr. 9-362). <http://www.smm.lt/prtm/docs/mkt/2007-01-15-ISAK-54.pdf>

⁷ Ten pat. <http://www.smm.lt/prtm/docs/mkt/2007-01-15-ISAK-55.pdf>

⁸ EKS yra bendra europinė atraminė sistema, siejanti šalių kvalifikacijų sistemas ir veikianti kaip perkėlimo mechanizmas, kad skirtingų Europos šalių ir sistemų kvalifikacijos taptų aiškesnės ir suprantamesnės. Ji turi du pagrindinius tikslus: skatinti piliečių mobilumą tarp šalių ir palengvinti mokymąsi visą gyvenimą.

profesijos kompetencijos apraše *kompetencija* suprantama kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmens savybės, reikalingos / sąlygojančios sėkmingą mokytojo veiklą (2007).

Mokslinėje literatūroje išskiriamos bendrosios, specifinės, socialinės (Pikūnas 1994, Stulpinas 1996), komunikacinės lingvistinės (Hymes 1977, Grebliauskienė, Večkienė 2004), emocinės, moralinės, religinės (Pikūnas 1994), intelektinės (Lepaitė 2003), tarpkultūrinės (Byram & Zarate 1997, Sercu 2004, Chen & Starosta 1996) ir kt. kompetencijos.

Lietuvos bendrųjų kompetencijų sampratą nagrinėjo R. Laužackas (1999), V. Žydžiūnaitė (2000), P. Jucevičienė (2001), D. Lepaitė (2002), R. Čiužas (2007). Jie gilinosi į bendrųjų kompetencijų raišką aukštojo mokslo sistemose. Taipogi mokslinėje literatūroje išskiriamos tokios bendrųjų kompetencijų dalys, kaip komunikacinė, kritinio mąstymo, savirefleksijos, analizės ir įvykių vertinimo, kalbų mokėjimo ir kt. Įvairūs autoriai prie specifinių priskiria profesines (Becker 1980, Nordhaug 1993). Taipogi Lietuvoje paskutiniu metu atsiranda vis daugiau socialinių mokslų srities disertacijų (Saulėnienė 2003, Žydžiūnaitė 2003, Cesevičiūtė 2004, Vilkonis 2004, Rudytė 2006, Sabaliauskas 2006, Lasauskienė 2007), kuriose nagrinėjamas kompetencijų klausimas. Darbe nagrinėjamos profesinės ir tarpkultūrinės kompetencijos, kurias aptarsiu kitame skyrelyje.

1.1.2 Mokytojo profesijos kompetencijų modelis

Nuolatiniai kaitos procesai visoje Lietuvoje diktuoja naujus ir gana aukštus reikalavimus mokytojo kompetencijai. Mokytojo asmenybė ir jos rengimas bei jo kvalifikacijos tobulinimas visuomet buvo pagrindinis uždavinys sprendžiant švietimo kaitos bei ugdymo kokybės problemas (Barkauskaitė 2005). Formuojantis žinių ir informacijos visuomenei, kuriasi naujas požiūris į mokytojų pedagoginę veiklą. Šiuolaikinis mokytojas suvokiamas kaip savarankiškas, atviras naujovėms ir mobilumui, nuolat besimokantis profesionalas, kuris atsakingas už savo profesinį tobulėjimą. Daugelių atliktų tyrimų ir mokslinių darbų pedagogų profesinis tobulėjimas siejamas su pedagogų kompetencijomis ir nuolatiniu jų tobulinimu.

Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (2007) reglamentuoja mokytojo profesinės veiklos kompetencijų grupes, kompetencijas, gebėjimus pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamo specialiojo ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų švietimo programos⁹. Aprašo paskirtis – nustatyti vienodus mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus, reikalingus profesinėje veikloje. 2007m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu patvirtintame Mokytojo profesijos kompetencijų apraše išskirtos keturios mokytojo profesijos kompetencijos – *bendrakultūrinė, profesinė, bendroji ir specialioji*.

⁹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. ISAK – 54

Bendrakultūrinė kompetencija apibūdinama kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje(-ose) kultūroje(-se) (Mokytojų profesijos kompetencijų aprašas 2007). Ši kompetencija padeda suprasti aplinkinį pasaulį; saugoti savo kultūrą; įsijungti į pilietinės visuomenės kūrimą; integruoti pasaulio istorijos, geografijos, kultūros žinias vertinant Europos Sąjungos kultūrų įvairovės poveikį Lietuvai. Ši kompetencija pažymi, jog svarbu dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose bei priimti naujoves, tapti komunikabiliais su kitų kultūrų atstovais (Mokytojo profesijos kompetencijų aprašas 2007).

Bendrosios kompetencijos apibūdinamos kaip žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, *reikalingos bet kuriai žmogaus veiklai* ir galima perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą. Šios kompetencijos išskiriamos į šias sritis: komunikacinė ir informacijos valdymo; bendravimo ir bendradarbiavimo; tiriamosios veiklos; reflektavimo ir mokymosi mokytis; organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetencijos (ten pat).

Mokytojo **specialiosios kompetencijos** – tai žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, *sąlygojančios sėkmingą jo veiklą* konkrečioje ugdymo turinio srityje (ten pat).

Profesinė kompetencija pabrėžiama, kad tai žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespecifikuojant pagal ugdymo turinio sritis (ten pat 2007). Ši kompetencija apima informacinių technologijų panaudojimo; ugdymo(si) aplinkų kūrimo; dalyko turinio planavimo ir tobulinimo; mokymo(si) proceso valdymo; mokinių pasiekimo ir pažangos vertinimo; mokinių motyvavimo ir paramos jiems; mokinių pažinimo ir jų pažangos pripažinimo bei profesinio tobulėjimo sritis. Kiekvieną šios kompetencijos sričių sudaro atitinkami mokėjimai ir gebėjimai (lentelė nr.1).

Profesinės kompetencijos apibūdinimas	Sritis	Kompetenciją sudarantys gebėjimai
žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespecifikuojant pagal ugdymo turinio sritis	Informacinių technologijų naudojimo	– Naudoti informacines technologijas mokymo/si procese, naudojant kompiuterinę ir programinę įrangą, ruošiant tekstinę ir vaizdinę informaciją, naudojantis pagrindinėmis internete paslaugomis bei elektroniniu paštu. – Ugdyti mokinių informacinę kultūrą, plėtojant kompiuterinį raštingumą.
	Ugdymo(-si) aplinkų kūrimo	Kurti saugią, mokinio emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystimąsi palaikančią ugdymo(-si) aplinką. – Saugiai ir veiksmingai pritaikyti fizinę erdvę, naudoti informacijos ir komunikacijos

		<p>technologijas, įrankius, priemones.</p> <ul style="list-style-type: none"> –Kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje mokinys turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir atrasti bendraminčių. – Kurti pokyčiams palankią ugdymo(-si) aplinką, kurioje mokinys jaučiasi saugus ir pasitikintis savimi bei kitais. – Įtraukti tėvus į palankios ugdymo (-si) aplinkos kūrimą.
	Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo	<ul style="list-style-type: none"> – Parengti mokymo programą, remiantis ugdymą reglamentuojančiais dokumentais. – Formuluoti mokymo (-si) tikslus bei uždavinius. – Atrinkti mokymo (-si) metodus, tinkamus mokymo (-si) tikslams pasiekti. – Parengti mokiniams įdomią ir patrauklią mokymo (-si) medžiagą. – Numatyti išteklius, būtinus mokymo(-si) tikslams pasiekti.
	Mokymo(si) proceso valdymo	<ul style="list-style-type: none"> – Siekti pusiausvyros tarp žinių perteikimo ir konsultavimo, vadovavimo ir lyderiavimo, stebėsenos ir priežiūros. – Taikyti įvairias psichosocialines ir edukacines intervencijas, padedančias valdyti konfliktus ir priimti sprendimus. – Tikslingai taikyti šiuolaikines ugdymo (-si) technologijas ir metodus. – Prieinamai ir suprantamai mokiniui perteikti ugdymui reikalingą informaciją. – Naudoti įvairias ugdymo strategijas, plėtojančias mokinių kritinį mąstymą, problemų sprendimą ir kūrybiškumą. – Dalyvauti kuriant ir įgyvendinant integruotų specialiųjų poreikių mokinių ugdymo (-si) programas.
	Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo	<ul style="list-style-type: none"> – Derinti kiekybinę ir kokybinę, formalią ir neformalią mokinių pasiekimų vertinimo strategijas, užtikrinant intelektualinį, socialinį ir fizinį mokinių vystymąsi. – Vertinti mokinių pasiekimus pagal vienodus vertinimo kriterijus. – Pasirinkti mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tipus, būdus ir metodus plėtojant mokinių mokymosi pajėgumus.
	Mokinių motyvavimo ir paramos jiems	<ul style="list-style-type: none"> – Ugdyti mokinių savęs vertinimą ir pasitikėjimą savimi, suteikti greitą ir konstruktyvų grįžtamąjį ryšį mokiniams, palaikant savęs vertinimą ir savigarbą. – Sukurti aplinką, padedančią mokiniui patirti pažinimo džiaugsmą. – Sudominti mokinius mokomuoju dalyku,

		<p>palaikyti mokymosi motyvaciją.</p> <ul style="list-style-type: none"> – Padėti mokiniams spręsti mokymosi problemas, suteikti greitą ir konstruktyvų grįžtamąjį ryšį mokiniams. – Vertinti mokinio vystimąsi, pažintines galias ir veiklą vadovaujantis psichologijos teorijomis.
	Mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo	<ul style="list-style-type: none"> – Empatiškai identifikuoti mokinio emocinius sunkumus ir ypatingą nerimą. – Atpažinti specialiuosius mokinių poreikius suteikiant papildomą pagalbą. – Atpažinti skirtingą mokinių požiūrį į mokymąsi kuriant mokymosi galimybes. – Identifikuoti išimtinis atvejus, keliančius grėsmę vaiko sveikatai ir psichologinei raidai. – Pripažinti mokinio individualumą kaip vertybę, laiduojančią mokymosi pažangą. – Padėti mokiniams atpažinti, įvertinti ir kontroliuoti emocijas.
	Profesinio tobulėjimo	<ul style="list-style-type: none"> – Objektyviai vertinti savo galias profesinėje veikloje išlaikant savigarbą ir pasitikint savimi. – Projektuoti karjerą: planuoti, sistemingai tobulinti savo profesinę veiklą. – Efektyviai dirbti visus mokslo metus, adekvačiai paskirstant darbo krūvį. – Kūrybiškai reaguoti į šiuolaikinio pasaulio pokyčius, tobulėti, keistis. – Nuolat atnaujinti savo profesinę veiklą naudojant šiuolaikines technologijas bei atliepiant kintančio pasaulio iššūkius

Lentelė nr.1 Mokytojo profesijos profesinės kompetencijos sritys.

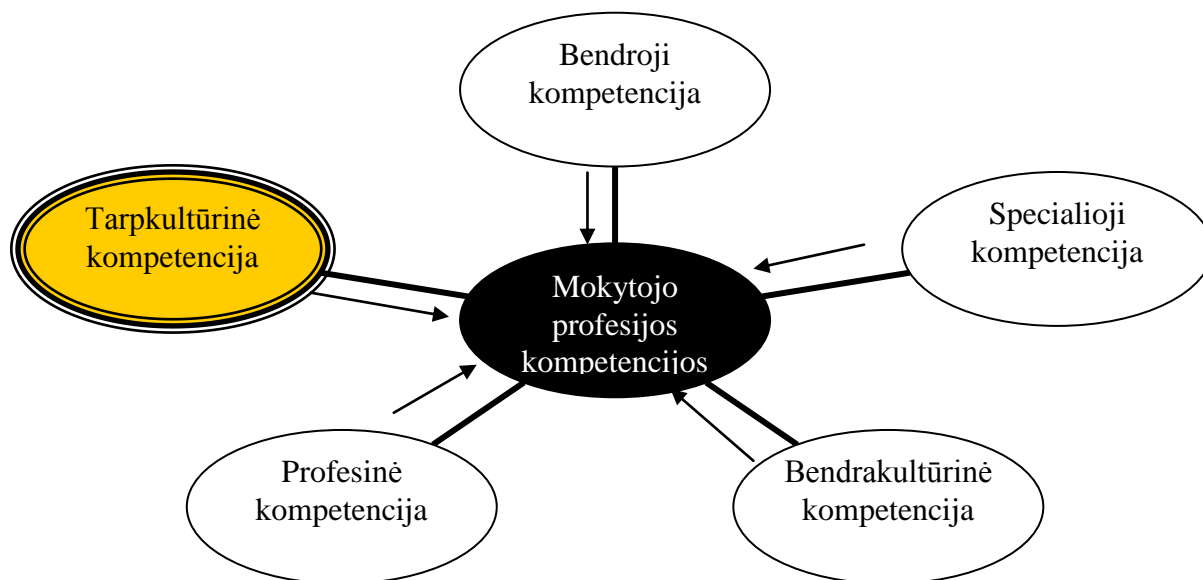
Šaltinis: <http://www.smm.lt/prtm/docs/mkt/2007-01-15-ISAK-54.pdf>

Ižengus į labai sparčios socialinės ir ekonominės kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių, viena iš svarbiausių mokytojo profesinės kompetencijos sričių tampa jo pasirėngimas naujovėms, dėl to itin svarbus mokytojo profesinis tobulėjimas. Jis turi gebėti planuoti savo profesinę karjerą, domėtis ir keistis kartu su aplinka, nuolat atnaujinti savo profesinę veiklą naudodamasis šiuolaikinėmis technologijomis, stiprinant užsienio kalbos mokėjimą bei iš arti susipažįstant su kitomis kultūromis, švietimu, tapdamas tam tikrą laiką kitos kultūros dalimi. Šiandien taip plėsti savo profesines kompetencijas gali ne tik mokytojas, dėstytojas ar kitos profesijos atstovas, bet ir būsimas mokytojas, dar neturėjęs pedagoginio darbo patirties.

Dažnai profesiniu aspektu yra tyrinėjama tarpkultūrinė kompetencija (Robke 2000, Bolten 2001, Sprung 2003, Sercu 2006), todėl ji tampa neatsiejama profesinės kompetencijos dalimi¹⁰ (Schema Nr.1).

¹⁰ Rahmenvorgaben für Schlüsselkompetenzen in Bachelor- und Masterstudiengängen der Universität Kassel, 2005

Mokymasis(is), kaip socialinis reiškinys ir pedagoginis procesas, darosi vis sudėtingesnis, ilgesnis ir platesnis. Mokytojas privalo ne tik nuolat atnaujinti žinias, ugdyti ir plėtoti profesines kompetencijas, plėtoti specialiąsias, bet taip pat svarbu gilinti tarpkultūrinę kompetenciją. Plėtojant mokytojo tarpkultūrinę kompetenciją ugdomas mokytojo tarpkultūrinis pažinimo laukas, komunikacija, gilinamos kalbinės žinios. Taip pat mokytojo tarpkultūrinė kompetencija tampa labai reikšminga mokytojui, kuris vyksta į tarpkultūrinius pedagoginius mainus.

Paveikslas Nr. 1. Mokytojo profesijos kompetencijų aprašas. Modifikuotas, įtraukiant tarpkultūrinę kompetenciją.

1.1.3. Mokytojo tarpkultūrinė kompetencija

Viena iš aktualių šiuolaikinėje mokslo sistemoje, tačiau mažai ištirta yra tarpkultūrinė kompetencija, kurios ugdymo procesas reikalauja įvairių patirtinio mokymosi metodų. Tarpkultūrinės kompetencijos koncepcija daugiausiai nagrinėjo mokslininkai Taylor (1994), Barnett (1993), Austin (2003), Davis (2005). Lietuvoje kompetencijos problematiką nagrinėjo Lekanavičienė (2000), Lepaitė (2001).

Anot lingvistikos mokslininkų M. Byram ir G. Zarate **tarpkultūrinė kompetencija** yra tam tikrų žinių, įgūdžių ir nuostatų pagrindu įgytas individo gebėjimas efektyviai dirbti skirtingų kultūrų sąveikos kontekste. Tarpkultūrinę kompetenciją sudaro 5 elementai (Byram, 1997, Byram & Zarate, 1997): nuostatos, žinios, interpretavimo ir susiejimo įgūdžiai, atradimo ir sąveikos įgūdžiai bei kritinis kultūrinis sąmoningumas / politinis iš(si)ugdymas.

- *Nuostatos (attitudes)*: smalsumas ir atvirumas bendraujant su kitos kultūros nariais. Pasitikėjimas kita kultūra. Smalsumas ir atvirumas bendraujant su kitos kultūros nariais – jų nevenngimas, mokymasis iš kitų kultūrinių grupių. Neigiamų emocijų nerodymas atsidūrus kitoje socialinėje, kultūrinėje grupėje. Pasirengimą sustabdyti nepasitikėjimą kitomis kultūromis ir perdėtą pasitikėjimą savąja kultūra sudaro stengimasis bendrauti kitoje socialinėje grupėje jų žargonu ir

elgtis jų priimtomis taisyklėmis; atsidūrus kitoje socialinėje grupėje stengtis susitvarkyti su savo neigiamomis emocijomis.

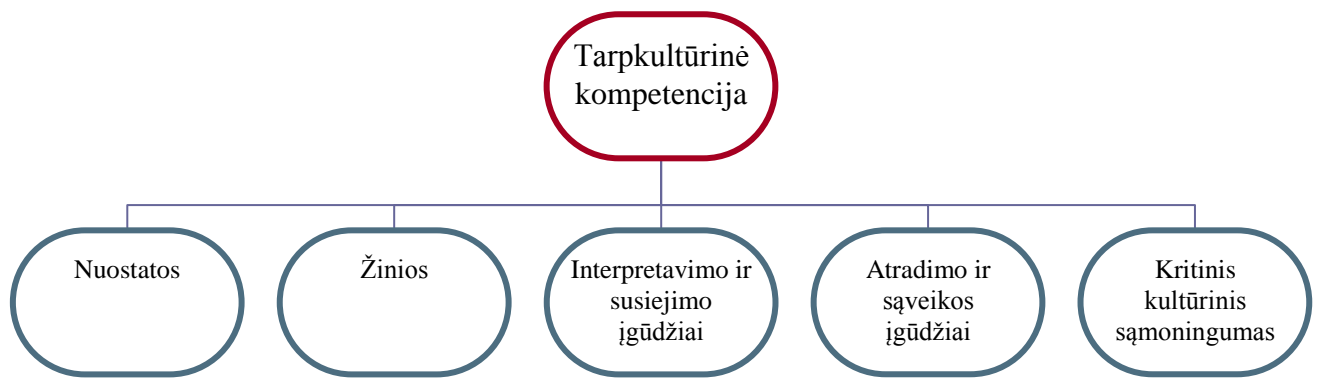
- *Žinios (knowledge)* apie savo ir kitos kultūros socialines grupes, jų praktikas ir kuriamus produktus, žinios apie bendrus individo ir visuomenės sąveikos procesus. Žinios apie savo ir kitos kultūros socialines grupes sudaro esminiai socialinės grupės elementai (simboliai, vertybės, elgesio pavyzdžiai) bei gebėjimas palyginti kitos socialinės grupės vertybines nuostatas su savąja. Žinios apie kitą bendruomenę padeda išvengti kultūrinio šoko.

- *Interpretavimo ir susiejimo įgūdžiai (skills)*: gebėjimas interpretuoti kitos kultūros įvykius ir dokumentus, paaiškinti ir susieti tai su savo kultūros įvykiais, dokumentais. Gebėjimas lyginti savo ir kitą kultūrą, padeda lengviau suprasti kitos socialinės grupės elgesio modelius bei juos pažinti.

- *Atradimo ir sąveikos įgūdžiai*: gebėjimas įgyti naujų žinių apie kultūrą ir kultūrinės praktikas, gebėjimas taikyti šias žinias, nuostatas ir įgūdžius realaus laiko sąveikų sąlygomis. Gebėjimas įgyti naujų žinių apie kultūrą ir kultūrinės praktikas gali būti aiškinamas kaip suvokimas ir gebėjimas lengvai perimti kitos socialinės grupės praktikas. Gebėjimas taikyti šias žinias, nuostatas ir įgūdžius realaus laiko sąveikų sąlygomis gali būti skaidomas į bendravimą su asmenimis iš kitos socialinės grupės; lankstumo ir supratingumo demonstravimą; naudojimąsi strategija, kuri padeda sumažinti stresą būnant kitoje socialinėje grupėje; naudojimąsi elgesio modeliais, kurie būdingi kitai socialinei grupei ir stengimasis neįžeisti jų savo elgesiu, apranga ir kt.

- *Kritinis kultūrinis sąmoningumas/ politinis išsiugdymas (awareness)*: gebėjimas remiantis daugeliu kriterijų kritiškai vertinti perspektyvas, praktikas ir veiklos produktus savo ir kitose kultūrose bei šalyse. Ši kriterijų galima suskaidyti į: skirtumų tarp socialinių grupių suvokimas, jų nuostatų ir vertybių; savo neigiamų reakcijų kritinis vertinimas į kitą socialinę grupę; suvokimas, kaip esi matomas kitos socialinės grupės narių; suvokimas, kaip konkretus (pvz., religinis, politinis) kontekstas įtakoja mano santykius su kitais (Byram, 1997; Byram & Zarate, 1997).

Kai kurie autoriai papildo minėtą M. Byram'o modelį užsienio kalbų įgūdžiais (Fantini, 2000). Dėl užsienio kalbos elemento, tarpkultūrinė kompetencija, dar gali būti vadinama tarpkultūrine komunikacija (Byram 1997). Dėl to galima teigti, kad tarpkultūrinė kompetencija – žmogaus gebėjimas komunikuoti ir sąveikauti su žmonėmis, kurie kalba ta pačia kalba.

Paveikslas Nr. 2 Tarpkultūrinės kompetencijos modelis M. Byram 1997

Žmogus ugdydamas tarpkultūrinę kompetenciją geba matyti ir suprasti savo ir kitą kultūrą. Galima teigti, jog besikeičianti visuomenės aplinka, jos vertybių kaita, turi įtakos mokytojų vaidmens ugdymo procese kaitai. Išryškėja visiškai nauji pedagogo vaidmenys: novatorius, mentorius, mokytojo asistentas, socialinis pedagogas, mokymosi procesų skatintojas, tyrėjas, bendradarbiaujantis kolega. Šie pedagogo vaidmenys reikalauja asmenybės kūrybiškumo, žinių tobulėjimo. Šiuolaikiniam pedagogui svarbu tobulinti ir plėtoti komunikacinę, vadybinę, projektinės veiklos, tarpkultūrinę, mokymosi visą gyvenimą, socialinę, bendrakultūrinę kompetencijas. (Bankauskienė, 2007). Šios kompetencijos turi įtakos efektyviam švietimui. Jos svarbios ugdymo turinio ir ugdymo proceso vienovės siekimui, naujų metodų, nukreiptų į vaikų mokymąsi ir kūrybiškos aplinkos kūrimą, taikymui bei mokinių kritinio mąstymo bei problemų sprendimo, įgūdžių formavimui. Iš kiekvienos kompetencijų srities mokytojui reikia turėti žinių ir supratimo, tam tikrų intelektualinių ir praktinių gebėjimų

1.2 Profesinio tobulinimo(-si) teorinis hipotetinis modelis

Informacijos gausa bei spartūs pokyčiai lemia vis daugiau reikalavimų mokytojams. Norima, kad jie gebėtų dirbti multikultūrinėje aplinkoje, greitai reaguotų ir prisitaikytų prie pokyčių, ar patys juos inicijuotų, būtų kūrybingi bei aktyvūs. Nuolat vykstanti švietimo kaita reikalauja nuolatinių žinių atnaujinimo ir naujų kompetencijų ugdymo. Didėjant reikalavimams, kartu auga ir mokytojų tobulinimosi poreikis, kinta supratimas apie nuolat besimokančios asmenybės kūrimą ir mokymosi svarbą (Lietuvos mokytojų profesinis tobulėjimas, 2010). Pedagogų veiklos pokyčių pagrindas yra profesinis tobulėjimas. Mokytojo profesinis tobulėjimas tiesiogiai siejasi su savęs kaip asmenybės, kaip savo srities profesionalo pažinimu bei nuolatiniu ugdymu. Profesinis tobulėjimas tiesiogiai susijęs su savęs kaip žmogaus ir profesionalo pažinimu ir asmenybės brendimu.

Įvairi profesinio tobulėjimo veikla (renginiai, projektai, seminarai, susitikimai ir t.t.) padeda vystyti turimus įgūdžius bei didinti profesionalumą. Anot A. Zaukienės „mokytojo profesinė kompetencija atspindi darbui reikalingą išsilavinimą, patyrimą, kvalifikacijos lygį gebėjimui sėkmingai dirbti vienoje ar keliose veiklos srityse, išreiškia teorinio ir praktinio pasirengimo vienovę, mokytojo gebėjimu produktyviai ir efektyviai taikyti savo žinias, įvairias mokymo priemones ir pasiekti tokią mokymo(-si) pažangą, kuri realizuotų ugdymo tikslus“ (2005: 98).

Leidinyje „Lietuvos mokytojų profesinis tobulėjimas“, išleistame 2010, pateikti TALIS¹¹ tyrimo duomenys rodo, jog profesinis tobulinimas šiuolaikiniame pasaulyje suvokiamas kaip ilgalaikis, visapusiško kultūrinio augimo procesas, besiremiantis bendradarbiavimu. Mokytojo bendradarbiavimas su kolegomis, mokiniais, jų tėvais ir dalyvavimas nuolatiniame profesinio tobulinimo(-si) procese – labai svarbus. Šiuolaikinė ugdymo įstaiga suvokiama kaip besimokančiųjų bendruomenė, profesionali ir atvira informacijos perdavimo vieta, todėl palankiausias sąlygos mokytojų tobulėjimui ir yra mokykloje. TALIS tyrimo duomenimis daugiausia profesinio tobulinimo(-si) procese dalyvauja Ispanijos, Slovėnijos, Australijos, Austrijos ir Lietuvos mokytojų. Jie, palyginus su kitomis šalimis, labiausiai įsitraukia į mokytojų profesijos tobulinimosi programas. Daugelyje Europos šalių profesinis tobulinimas yra oficialiai paskelbtas privaloma pareiga mokytojams, tačiau vis dėlto, tai yra pačių ugdytojų asmeninis pasirinkimas.

Leidinyje „Lietuvos mokytojų profesinis tobulėjimas“ (2010) mokytojų profesinis tobulėjimas apibrėžiamas kaip asmens kompetencijų – mokytojo žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų, mokėjimo mokytis ir kitų sėkmingai mokytojo veiklai ugdymo procese reikalingų savybių – ugdymas.

Švietimo žinių bazė auga sparčiai, kaip ir plečiasi kiekvieno dalyko bei akademinės disciplinos žinios. Joms besiplečiant, visų lygmenų švietimo darbuotojams prireikia naujo tipo patirties. Švietimo darbuotojai, kaip ir kitų profesijų atstovai, turi priimti naujas žinias ir būti pasirengę jomis pasinaudoti nuolat tobulindami savo supratimą ir darbo įgūdžius (Guskey 2004: 18). Profesinis tobulinimas švietimo srityje yra sistemingos pastangos, kuriomis siekiama kaitos, pastebimo pokyčio, tačiau objektu pasirenkant ne kaitą. Susidaro nauja profesinio tobulinimo architektūra, kuria siekiama teigiamų pokyčių ir pažangos (Guskey 2004: 23). Taigi, profesinis tobulinimasis, anot Th. R. Guskey, reiškia tuos procesus bei veiklos rūšis, kurie skirti profesinėms žinioms pagausinti, švietimo darbuotojų įgūdžiams patobulinti bei jų nuostatoms koreguoti, kad šie savo ruožtu galėtų pagerinti moksleivių mokymąsi (2004: 30). Mokytojų profesinių įgūdžių atnaujinimas turėtų būti laikomas kaip esminis jų darbo pagerinimo veiksnys (Guskey & Huberman 1995).

¹¹ TALIS – angl. Teaching and Learning International Survey

„Dabartiniame amžiuje mokytojo vaidmuo nuolat keičiasi, dėl to mokytojas privalo nuolat mokytis. Nuolat besimokantys pedagogai skatina bendruomenę domėtis naujovėmis, jas diegti savo veikloje, taip nuosekliai pereinant nuo kvalifikacijos kėlimo prie nuolatinio mokymosi“ (Barkauskaitė, 2001: 66-67). Profesinis tobulinimas yra motyvuotas ir tikslingas procesas. Tai sąmoningai sukurtos pastangos siekiant pozityvių permainų bei patobulinimo. Tikrą profesinį tobulinimą valdo aiškūs tikslai bei suplanuoti uždaviniai (Guskey 2004: 32).

Šiame darbe tarpkultūrinės ir profesinės kompetencijos nagrinėjamos atsižvelgiant į jų raišką dalyvaujant tarptautinėje *Comenius asistento* praktikoje. Galima teigi, jog šios mokytojo kompetencijos dalyvaujant tarptautinėje praktikoje glaudžiai susijusios su jų profesiniu tobulinimu(-si), kadangi šiuolaikinis mokytojas turi jausti poreikį mokytis, gilinti kompetencijas, tobulinti socialinius ir kultūrinius įgūdžius, lavinti profesines kompetencijas. Tik per kompetencijų ugdymą mokytojo veikla tampa produktyvi bei veiksminga.

1.2.1 Projektas – profesinio tobulinimo(si) „įrankis“

Nauji požiūriai į profesinį tobulinimąsi nulėmė naujų profesinio tobulinimosi modelių bei struktūrų atsiradimą. Šie modeliai švietimo darbuotojams siūlo įvairias galimybes praturinti savo profesines žinias bei įgūdžius. Th. R. Guskey savo knygoje „Profesinio tobulinimosi vertinimas“ (2004) pateikia šiuos modelius: mokomieji renginiai, stebėjimas/vertinimas, dalyvavimas raidos/tobulinimosi procesuose, studijų grupės, problemų formulavimas/pedagoginės veiklos tyrimas, individualiai planuojama veikla ir veikla, vadovaujama patarėjo. Internacionalizacijos nulemti pokyčiai švietimo sistemoje sukūrė naujas mokytojo veiklos sferas, pvz., *tarptautiniai projektai*, tokie kaip *Comenius*, *Grundvig*, *Erazmus*, *Leonardo da Vinci* ir kt. Prasidėjus Lietuvos švietimo integravimui į tarptautinę švietimo erdvę mokytojo veikloje tampa svarbi tarptautinė pedagoginė patirtis – mokytojų kursai, seminarai, pažintiniai vizitai, bendravimas su užsienio švietimo institucijomis projektų metu. Tarptautinė pedagoginė patirtis svarbi ne tik mokytojui ar kitam švietimo institucijos darbuotojui, bet ir būsimam mokytojui, kuris dar nėra dirbęs mokykloje ir neturi sukaupęs pedagoginės patirties. Todėl tarptautiniai projektai tampa svarbūs ir būsimam mokytojui, jo praktinių gebėjimų ir tarpkultūrinių įgūdžių vystymui bei tobulinimui. Ši veikla reikalauja ne tik teorinių žinių ir įgūdžių atlikti, bet ir bendravimo ir bendradarbiavimo su kolegomis iš užsienio, kuris labiausiai padeda tarpkultūrinės kompetencijos ugdymui.

Pati sąvoka „projektas“ egzistuoja tiek laiko, kiek egzistuoja pačios idėjos. „Senovės Egipto piramidžių arba alfabeto sukūrimas antikinėje Graikijoje – didžiulės reikšmės, inovatoriškumo, fizinių bei protinių ribų įvykiai. Jie gali būti pavadinti sėkmingais istoriniais projektais“ (Litke, 2006: 9). Šiandien projektai rengiami įvairiose darbo sferose. Šiuolaikiniame švietimo raidos etape daug autorių: R. Kučinskienė (2005), V. Kučinskas (2005), X. D. Litkes (2006), V. Martin (2002),

B. Neverauskas (2004), T. Tamošiūnas (1999) ir kt. domisi projekto naudojimo ugdymo procese problematika. Jie nagrinėja projekto sąvoką, klasifikuoja juos pagal tam tikrus požymius, pateikia projektų rengimo struktūrą, pasiruošimo, analizės, planavimo etapus ir pan. Projektų planavimas, valdymas, kontroliavimas, užbaigimas, atsispindi J. P. Clements (2006), R. Želvio (1999), I. V. Damašienės (2002), M. Aukštoliienės. (2004), J. Gido (2006), ir kt. darbuose. Projekto metodo naudingumą nagrinėjo S. Dzenuškaitė (1991). Mokykliniais tarptautiniais projektais, jų tikslais, uždaviniais ir veikla domisi Ch. R. Mathiasen (1999), E. R. Daniels (2000), K. Stafford (2000), A. Gumuliauskienė (2004), V. Gražienė V. (2005) ir daugelis kitų autorių. Tarptautinius projektus koordinuojančios institucijos (Ugdymo inovacijų centras, Šiuolaikinių didaktikų centras, Jaunimo Tarptautinio Bendradarbiavimo Agentūra, Moterų informacijos centras, Ugdymo centras „Lingua“, Viešoji įstaiga „Vaikų labui“ ir kt.) domisi mokyklinių įstaigų tarptautine projektine patirtimi, rengia įstaigų pedagogams kursus, seminarus aktualiomis temomis apie projektų rengimą, vykdymą ir kt.

Projekto metodas, kaip mokymo būdas nėra naujas reiškinys, kadangi jo ištakos siekia XX a. bei siejamos su ugdymo filosofija (Teresevičienė, Adamonienė, 2000). Viena iš ugdymo filosofijos krypčių pragmatizmas, kuris akcentuoja žmogaus patyrimo svarbą, besimokančiojo sąveiką su nuolat kintančia aplinka. Pragmatizmas teigia, kad patirtis iš pradžių mums nėra duota kaip kažkas apibrėžta. Ji formuojasi pažintinių pastangų dėka, sprendžiant išskylančias problemas. Be to pragmatizmo krypties būdingas projekto metodas. Mokslinėje literatūroje yra pateikiama nemažai projekto sąvokos aprašymų. Tarptautinių žodžių žodynas (2002) projektą apibrėžia kaip iš anksto parengtą dokumentaciją, pagal kurią numatytą objektą galima pagaminti, pastatyti, patobulinti, suremontuoti. Taip pat teigiama, kad pirmasis projektu pagrįstą mokymąsi aprašė Johanas Alfordas Stevensonas. Projektų metodo pradininku laikomas Williamas Heardas Kilpatrickas, kuris projektą laikė kryptinga veikla, besiremiančia asmeniniais tikslais ir laisvu apsisprendimu veikti, vidine motyvacija (Teresevičienė, Adomaitienė: 2000). Dalyvavimas projektinėje veikloje yra vienas iš būdų įgauti profesinės patirties bei patobulinti, pagilinti žinias. Anot V. Žydžiūnaitės (2008), projektui įgyvendinti reikalinga grupė, kuri tampa mokymosi objektas, kadangi projekto narys turi galimybę mokytis iš kitų grupės narių. Kaip mokymo metodo – projekto pagrindas – gebėti teorines žinias pritaikyti praktiškai, aktyviai dalyvaujant, mąstant, kritiškai vertinant situaciją bei tinkamai priimant sprendimus (Starfeldt, Mathiasen 1999: 81). Projektinė veikla suteikia ne tik objektyvią realybę, bet ir keičia žmogų kaip asmenybę, suteikiant jam žinias, patirtį, gebėjimus keliant profesinę kvalifikaciją (Teresevičienė, Adomaitienė 2000).

Anot mokslininkų R. Kučinskienės ir V. Kučinsko (2005), socialiniuose moksluose projektas – tai iš anksto apmąstytas ir parengtas planas, sumanymas, nukreiptas į tam tikro objekto ar sistemos sukūrimą ar pakeitimą, atsižvelgiant į nustatytus tikslus, terminus, numatytas sąnaudas

ir rezultatų kokybę. V. Žydžiūnaitė (2008) projektą apibūdina, kaip veiklų rinkinį, kurios atliekamos organizuota forma: nuo aiškiai apibrėžto pradinio ir galutinio taško, siekiant specifinių žinių. Projektas – tai mokymo metodas, kurio metu teorines žinias taikomos praktiškai, aktyviai dalyvaujant, mąstant, kritiškai vertinant situaciją ir tinkamai priimant sprendimus (Starfeldt, Mathiasen 1999: 81). Švietimo dokumentuose sąvoka „projektas“ vartojama kalbant apie projektus, skirtus įvairių švietimo sferų – ūkinei, vadybinei, mokymo turinio, ugdymo – pedagogų kvalifikacijos tobulinimui.

Galima teigti, jog projektai yra aktyvi, kryptinga veikla, kuri turi tikslą ir uždavinius. Projektų metu ugdomos jau turimos kompetencijos bei įgyjama naujų, šių dienų poreikius atitinkančių kompetencijų, kurios skatina profesinį tobulėjimą, taip pat vyksta bendravimas ir bendradarbiavimas, patirties perteikimas, ugdomas pasitikėjimas savimi ir kita kultūra, kritinis mąstymas.

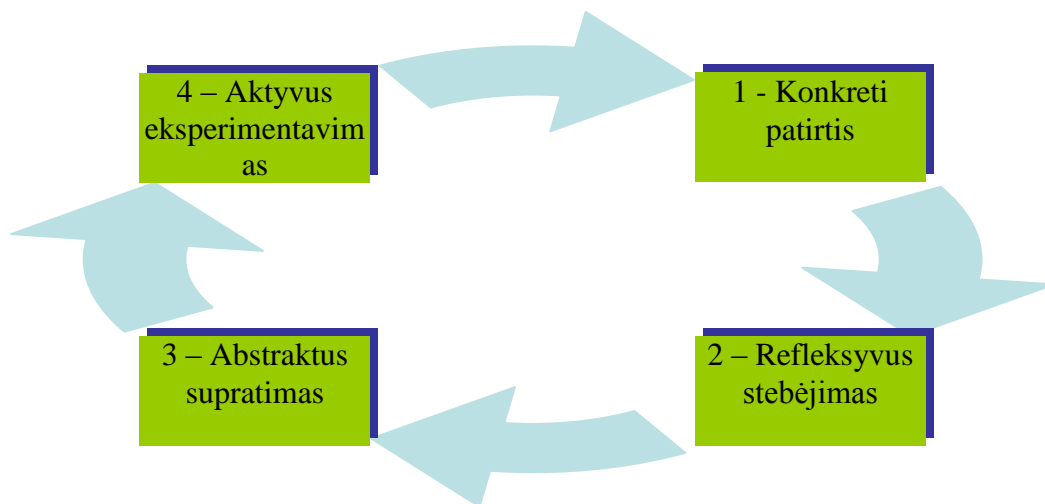
Mokslinėje literatūroje projektinė veikla įvardijama kaip viena iš mokymosi patirčių. Pasak V. Žydžiūnaitės, (2008) „taikant projektinį darbą kaip mokymosi strategiją kognityvinių, funkcinių, asmeninių ir etinių kompetencijų ugdyme: apibrėžiamos užduotys siekiamų tikslų ribose darbo vietoje; sukuriama užduoties parametrai; identifikuojami ištekliai, kurie yra būtini tikslams pasiekti; sukuriama veiksmų programa; sukuriamas laiko tvarkaraštis, pagal kurį turi būti atliekamos veiklos“.

1.2.2 Tarpkultūrinis patirtinio mokymosi aspektas

Šiandieniniame ugdymo procese itin svarbus nenutrūkstamas mokymosi procesas, kuris remiasi patirtimi. Mokymasis iš patirties – tai procesas kai jau yra sukaupta patirtis. Profesinės veiklos metu sukaupta patirtis tampa tolesniu mokytojo pažinimo ir mokymosi pagrindu (Jankauskienė, Mockevičienė 2006). Šiame darbe svarbus patirtinio mokymosi aspektas, kadangi empirinėje darbo dalyje analizuojama *Comenius asistento* praktikos programa. Būtent asistento praktikos metu individas, šiuo atveju būsimas mokytojas, mokosi per patyrimą. Visų pirma savo įgytas žinias panaudoja praktikoje, jos metu – plečia profesinių gebėjimų lauką. Patirtinis mokymasis vienas iš metodų ugdyti profesines kompetencijas, dėl to ši metodas nurodomas kaip efektyvi priemonė ugdyti profesines ir tarpkultūrinės kompetencijas.

Jau XVII a. anglų filosofas Dž. Lokas teigė, jog patirtis atsiranda iš pojūčių ir aplinkos, todėl ir yra pagrindinis pažinimo šaltinis. Patirtinis mokymasis – tai procesas, kai iš tiesioginio patyrimo žmonės įgyja žinių ir įgūdžių/gebėjimų, kuriuos vėliau gali pritaikyti darbe. Anot amerikiečių pedagogikos teoretiko Deivido Kolbo, daug galima pasimokyti iš savo pačių veiklos, nes „esame nuolatiniame cikle, kurio etapus labiau ar mažiau sąmoningai pereiname“ ir laikui bėgant turime priimti sprendimus (Juozaitis 2000: 17). Šio mokymosi ciklo etapus jis įvardijo kaip

konkrečią patirtį, efektyvų stebėjimą, abstraktų konceptualizavimą/supratimą bei aktyvų eksperimentavimą (3 pav.)

Paveikslas Nr.3. Patirtinio mokymosi fazės

Patirtinį mokymąsi galima pavaizduoti kaip ciklą (1 pav.). Žmogus priimdamas bet kokią informaciją ją fiksuoja savo pojūčiais t.y. turi *konkrečią patirtį* (1 fazė), kuri leidžia naujas situacijas lyginti su turimomis žiniomis. *Refleksijos* ar *stebėjimo* (2 fazė) etapas svarbus tuo, jog leidžia geriau suvokti tų pačių įvykių ar faktų esmę, tarpusavio priklausomybę bei jo dėka įsisąmoninamas santykis su nagrinėjamu reiškiniu, įvertinama gauta patirtis. Stebėdamas ir apmąstydamas žmogus įgyja naują suvokimą, kurį mintyse apibendrina ir integruoja į aiškias teorijas, formuojasi *abstraktus supratimas* (3 fazė). Toliau šie teoriniai apibendrinimai panaudojami naujoje veikloje. Įgytos patirties pritaikymas leidžia tai, kas išmokta išbandyti kitose situacijose ir įgyti konkrečią aukštesnio lygio patirtį (4 fazė).

Patirtinio mokymosi apibrėžtį pateikia „Patirtinio mokymosi akademija“ (1995) – patirtinis mokymasis yra mokymasis per darymą. Tai procesas, kurio metu individai konstruoja žinias, įgauna įgūdžių ir vertybių iš tiesioginės patirties. Patirtinis mokymasis vyksta tada, kai individai įtraukti į tam tikrą veiklą, kurią kritiškai reflektuoja, ir iš gautų analizės rezultatų įgyja naudingų išvalgų, jas panaudodami suvokimo ir (arba) elgesio pokyčiams. Analizuojant bei tiriant savo veiklą akcentuojamos prasmingos idėjos galinčios paveikti ateities veiklos kokybę.

Vienas iš būdų ugdyti tarpkultūrinę kompetenciją yra tarpkultūrinis patirtinis mokymasis. Sąvoka *tarpkultūrinis ugdymas* suprantama, kaip nukreipta į palankių santykių, tarp skirtingų žmonių kūrimą, ugdymo programa, kuri remiasi abipusiu pripažinimu, pagarba bei pozityviniu nusistatymu skirtumų atžvilgiu (Barzelis, Barcytė 2007: 20). Patirtinis mokymasis tarpkultūrinėje erdvėje ko gero vienas efektyviausių tarpkultūrinio ugdymo metodų. Galima teigti jog, mokymasis tarpkultūrinėje aplinkoje sukuria realias sąlygas vystyti tarpkultūriniam pažinimui, pažinti kitos kultūros situacijas ir problemas. Realiomis tarpkultūrinių sąveikų sąlygomis galima pasiekti

gebėjimų tobulinimo, žinių pritaikymo ir emocijų raiškos realiame kontekste (Mažeikienė ir Virgailaitė-Mečkauskaitė, 2007). Vienas iš būdų būsimam mokytojui ugdyti tarpkultūrinės patirtines kompetencijas yra dalyvavimas tarpkultūrinėje praktikoje. Šis ugdymo būdas apima mokymąsi ir refleksiją, kuri jungia praktiką su prasminiu tobulinimusi. Taip pat šis ugdymo būdas įtraukia praktiką, kuri praturtina mokytojo patirtį, ugdo ir gilina profesines kompetencijas, stiprina tarpkultūrinį pažinimą, socialinius įgūdžius bei suteikia žinių profesiniam tobulėjimui.

1.3 Profesinis tobulinimas(-is) – Comenius asistento programos pristatymas

Europinėje švietimo erdvėje mokytojų rengimas yra laikomas prioritetine sritimi ir esmine sąlyga siekiant gerinti viso regiono švietimo kokybę. 2009m. lapkričio 26 d. Europos Sąjungos Tarybos išvadose „Dėl mokytojų ir mokyklų vadovų profesinio tobulinimo“ pabrėžiama mokytojų rengimo kokybės svarba ir teigiama, kad pirminis mokytojų rengimas, parama profesinės karjeros pradžioje ir tolesnis kvalifikacijos tobulinimas turi būti laikomi nuoseklia visuma, nes jokios pirminio mokytojų rengimo studijos, kaip atskiras rengimo komponentas, negali suteikti mokytojams visų jų karjeroje reikalingų kompetencijų.

Socrates – tai Europos Bendrijos programa švietimui, kurios esmė – kurti kokybišką švietimą, taikant įvairias ugdymo programas, kurios turi būti vykdomos glaudžiai bendradarbiaujant su Europos Sąjungos valstybėmis-narėmis¹². *Socrates* apima įvairias programas švietimo srityje: siekiant gerinti mokyklinio ugdymo kokybę, remiant tarptautinį mokyklų bendradarbiavimą bei padedant tobulinti mokyklos pedagoginio personalo profesinį lavinimą; gerinant aukštojo mokslo kokybę, remiant tarptautinį aukštojo mokslo institucijų bendradarbiavimą, skatinant studentų ir aukštųjų mokyklų pedagoginio personalo mobilumą; remiant suaugusiųjų švietimą; kalbų mokymąsi ir mokymą, skatinant Europos partnerių bendradarbiavimą atviro ir nuolatinio mokymosi ir švietimo informacinių bei komunikacinių priemonių srityje.

Valstybinės švietimo strategijų 2003–2012 m. nuostatose pabrėžiama, kad Lietuvai įsitvirtinant Vakarų erdvėje aukštasis mokslas turi tapti bendros Europos aukštojo mokslo erdvės dalimi. *Comenius* – viena iš aštuonių *Socrates* programos dalių skirta mokslui. Plėtojant švietimo mainus, yra svarbi programos *Comenius* plėtra Lietuvoje.

Skiriamos šios *Comenius* veiklos sritys:

- Individualus mokinių mobilumas. Dalyvauti gali bendrojo lavinimo mokyklų mokiniai ne

¹² Informacija paimta iš internetinio tinklapio: <<http://www.viko.lt/uploads/files/2010/04/2010041647.pdf>>

jaunesni kaip 14 metų amžiaus. Dalyvaujant – mokiniai turi galimybę: įgyti tarptautinės mokymosi patirties bei kompetencijų, būtinų asmeniniam tobulėjimui, plėtoti supratimą apie Europos kultūrų ir kalbų įvairovę. Mokytojams, kurie dalyvauja mobilumo organizavimo ir įgyvendinimo procesuose, ši veikla suteikia tarptautinės pedagoginės patirties.

- Parengiamieji vizitai, kurie skirti padėti institucijoms, norinčioms parengti Comenius mokyklų partnerystės, Comenius Regio partnerystės, Daugiašalį, Teminių tinklų ar Papildomų priemonių projektą, susipažinti su būsimais partneriais ir suteikti galimybę kartu parengti projekto, partnerystės ar Teminių tinklų paraišką.

- Kvalifikacijos tobulinimo kursai, kur gali dalyvauti iki / mokyklinio švietimo atstovai. Kursai kurie vyksta vienoje iš Mokymosi visą gyvenimą programoje dalyvaujančių šalių. Kursai suteikia galimybę gilinti profesines žinias, tobulinti mokymo įgūdžius, susipažinti su švietimo tendencijomis Europoje.

- Mokyklų partnerystės projektai. Šių projektų metu bendradarbiaudami su kolegomis iš kitų šalių, pedagogai ir mokiniai turi galimybę pažinti kitas kultūras, tobulinti užsienio kalbų žinias, pasidalinti patirtimi, naujoviškais mokymo praktikomis.

- *Regio* partnerystės projektai. Šios veiklos projektai remia tarpregioninį bendradarbiavimą švietimo srityje Europoje, skatina tikslinį bendradarbiavimą tarp partnerinių institucijų. Bendradarbiavimas vyksta bet kuria aiškiai apibrėžta, abiem partneriam-regionam aktualia tema (pvz. integracinis mokymas, prievarta mokykloje, rasizmas, mokinių ankstyvas išėjimas iš mokyklos ir pan.).

- Asistentų praktika. Šia veikla siekiama suteikti būsimiems mokytojams galimybę pagerinti užsienio kalbų mokėjimą, pažinti kitas Europos šalis ir jų švietimo sistemas, patobulinti mokymo įgūdžius. Praktika atliekama priimančioje mokykloje ne gimtojoje asistento šalyje¹³.

Šiame darbe siekiama išanalizuoti būtent *Comenius asistento* programos veiklos sritį. Kaip jau minėta, viena Europos Komisijos mokymosi visą gyvenimą *Comenius* programos dalių – *Comenius asistentų* praktika, suteikia galimybę būsimiems mokytojams plėsti supratimą apie europinę dimensiją; gerina užsienio kalbų mokėjimą; supažindina su kitomis Europos šalimis ir jų švietimo sistemomis; tobulina mokymo įgūdžius. Ši programa siekia įtraukia kiekvieną: mokinius, (būsimus) mokytojus, mokyklas, mokytojų ruošimo institucijas, universitetus, mokyklos valdžią, tėvų asociacijas, nevalstybines organizacijas (NVO).

Asistentų praktikos veikla suteikia asistentui galimybę pasisemti mokymo patirties kitoje Europos valstybėje, ugdomos socialinės, kalbinės tarpkultūrinės kompetencijos, o mokyklai suteikiama papildoma parama šiai veiklai:

- pagalba mokytojui darbo klasėje metu;

¹³ (<http://www.smpf.lt/lt/programos/comenius>)

- mokinių skatinimas mokytis užsienio kalbų;
- pagalba dirbant su specialiuųjų poreikių vaikais;
- informacijos apie savo šalį sklaidymas;
- europinės dimensijos stiprinimas priimančioje institucijoje.

Comenius praktikos metu asistentas padėtų stiprinti europinę dimensiją mokykloje, diegti CLIL iniciatyvą (integruotą dalyko ir kalbos mokymą), skatintų mokinius mokytis užsienio kalbų, teiktų informaciją apie savo šalį, rengtų metodinę medžiagą, įgyvendintų *Comenius* partnerystės projektą, dirbti su specialiuųjų poreikių vaikais, organizuotų aktyvaus mokymosi metodus, pvz. darbą grupėmis, strateginius žaidimus ir kt.

Kasmet Europos mastu iki 1500 būsimų mokytojų dalyvauja *Comenius* asistento programoje. Nuo 3 iki 10 mėnesių jie praleidžia kitos Europos šalies mokykloje. Šiame projekte gali dalyvauti ikimokyklinio ugdymo įstaigos, bendrojo lavinimo mokyklos (visų tipų), papildomo ugdymo įstaigos, specialiosios mokyklos, profesinės (techninės) mokyklos, suaugusiųjų švietimo institucijos.

Ši programa suteikia galimybę:

- būsimiems mokytojams praplėsti savo supratimą apie mokymą ir mokymąsi Europos lygmeniu, sustiprinti kitos kalbos mokėjimą, pažinti kitas Europos šalis ir jų edukacinę sistemą, bei tobulinti mokymo įgūdžius;
- pagerinti tos šalies mokyklos vaikų kalbos įgūdžius ir didinti abiejų motyvaciją mokytis kalbų ir kelti susidomėjimą asistento kultūra ir jo šalies politiniu, socialiniu, ekonominiu gyvenimu;
- padėti jauniems žmonėms įgyti pagrindinius gyvenimo įgūdžius ir kompetencijas, būtinus jų asmeniniam tobulėjimui, užimtumui ateityje ir aktyviam Europos pilietiškumui.

Išskiriami programos veiklos tikslai yra šie :

1. Gerinti mokinių ir mokytojų personalo mobilumo kokybę ir didinti jo mastą visose šalyse narėse.
2. Gerinti mokyklų partnerystės projektų kokybę ir didinti jų skaičių, kad programos laikotarpiu į bendrą veiklą būtų įtraukta bent 3 milijonai mokinių.
3. Skatinti šiuolaikinių užsienio kalbų mokymąsi.
4. Remti naujoviškų, IKT¹⁴ pagrįstų mokymosi visą gyvenimą turinio, paslaugų, pedagogikos ir praktikos plėtojimą.
5. Gerinti mokytojų rengimo kokybę ir jo europinę dimensiją
6. Remti pedagogikos metodų ir mokyklos valdymo tobulinimą.(MPVP vadovas 2011: 4)

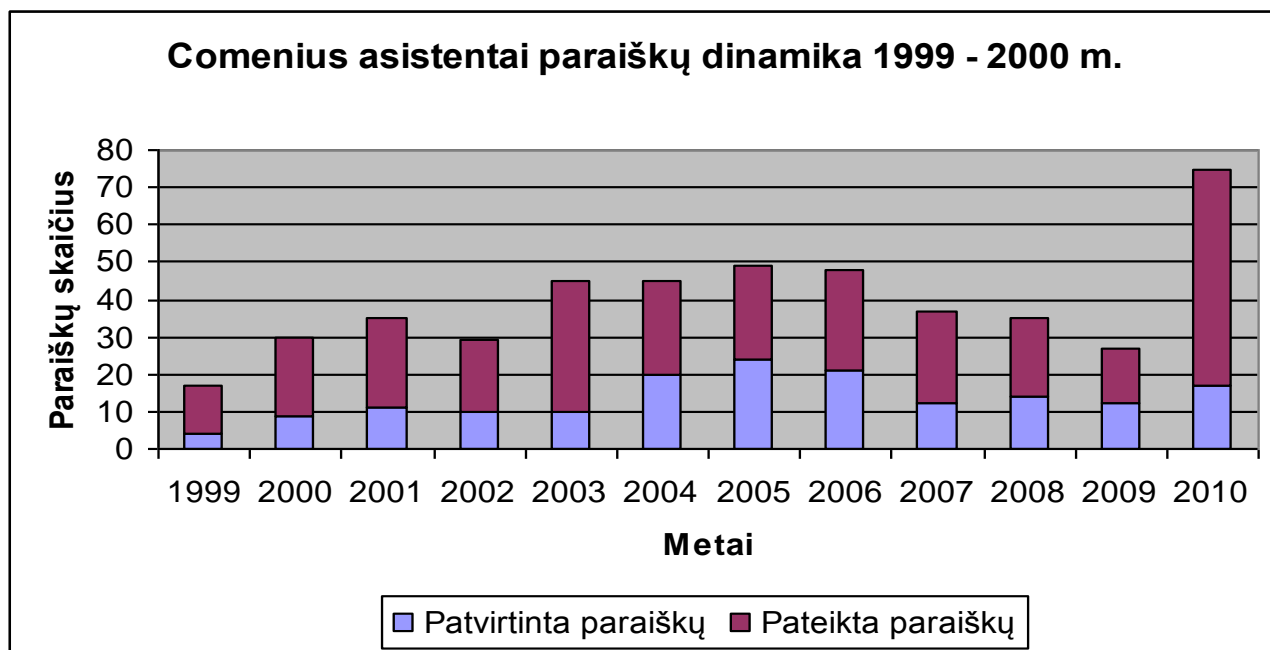
Comenius asistento programos metu ugdomos šios asistento kompetencijos: profesinė, socialinė, kalbinė, tarpkultūrinė ir kitos bendrosios kompetencijos (komunikacinė, informacinė,

¹⁴ Informacinės ir komunikacinės technologijos

komandinio darbo) bei kontaktų užmezgimas. Taip pat projekto metu ugdomos mokinio kalbinės, tarpkultūrinės kompetencijos, stereotipų atsisakymas / tolerancijos skatinimas, suteikiama mobilumo galimybė, ugdomi socialiniai įgūdžiai (motyvacija, atsakomybė, mokymosi proceso patrauklumas, patriotiškumas)¹⁵ (www.eesf.lt).

Dalyvauti Comenius asistento praktikoje galimybė atsirado nuo 1999m. ir tais pačiais metais keturi būsimi mokytojai iš Lietuvos išvyko atlikti pirmąją praktiką į kitos šalies švietimo įstaigą. Kasmet norinčių dalyvauti šioje programoje daugėja. Nuo 1999 – 2010m. Comenius asistento programa pasinaudojo 164 būsimi mokytojai. Šiuo metu, nuo 2011m. rugpjūčio mėnesio planuojama išleisti į Comenius praktiką 12 asistentų. Šio projekto dotacijomis rūpinasi Europos Komisija ir Nacionalinis biudžetas.

Nuo 2007m. dažniausiai pasirenkamos šios šalys Ispanija (4 iš 14), Italija, Vokietija, Portugalija, Danija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija. 2008m. daugiausia studentų išvyko iš Vilniaus pedagoginio universiteto (11). 2009 m. 12 būsimų mokytojų iš Lietuvos universitetų – VPU ir ŠU – atliko praktiką Prancūzijos, Portugalijos, Graikijos, Ispanijos, Švedijos, Slovėnijos, Jungtinės Karalystės, Italijos, Danijos, Vokietijos, Belgijos mokyklose. 2010m. vyko – 15 būsimų mokytojų iš VPU ir ŠU. Pasirinktos šalys – Ispanija, Vokietija, Prancūzija, Portugalija, Italija, Islandija, Olandija, Suomija, Graikija, Slovėnija, Turkija¹⁶. Anot Comenius asistento programos koordinadorės, kiekvienas asistentas gali rinkis iki 6 šalių arba nesirinkti jokios, t.y. jam nėra svarbu į kokią šalį važiuoti. Stengiamasi asistentus siųsti į skirtingas šalis. Tačiau populiariausios šalys tarp asistentų vis dėlto yra pietinės: Ispanija, Italija, Graikija, Portugalija.

¹⁵ Rašant „Comenius asistento programos pristatymo“ skyrių, naudotasi Švietimo mainų paramos fondo internetinio tinklapio www.eesf.lt duomenimis

¹⁶ www.eesf.lt

2. BUSIMŲ MOKYTOJŲ PROFESINIŲ KOMPETENCIJŲ ĮGYJAMŲ *COMENIUS* ASISTENTO PRAKTIKOS METU TYRIMO METODOLOGIJA

2.1 Tyrimo metodika ir organizavimas

Analizuojant busimų mokytojų – *Comenius asistentų* profesinio tobulinimo (-si) reiškinį svarbus tyrimo aspektas tampa jų profesinių ir tarpkultūrinių kompetencijų ugdymas tarptautinės praktikos metu. *Comenius asistento* praktika kaip tyrimo objektas nėra nagrinėta Lietuvoje. Šio darbo **tikslas** – nustatyti ir įvertinti projekto *Comenius asistentas* naudingumą (teikiamas galimybės, panaudojimo galimybės) kaip profesinio tobulinimo(-si) prielaidą. Siekiant išsikelti tikslų bei uždavinių įgyvendinimo buvo atliktas kokybinis 2009 – 2011m. *Comenius* asistentas praktikos dalyvių (būsimų mokytojų) tyrimas

Tyrimo tikslui pasiekti pasirinktas kokybinio pusiau struktūruoto interviu metodas. Anot R. Tidikio (2003: 358) kokybiniuose tyrimuose nagrinėjama unikali asmenybė, kuri savaip suvokia socialinę tikrovę, turinti savimonę ir per ją atspindinti šią tikrovę, suteikianti jai tam tikrą prasmę, išreiškiamą jo samprotavimais ir elgesiu. Kokybinis tyrimas padeda išaiškinti šią prasmę, stebint veiksmus, pasisakymus, juos interpretuojant sociologinėmis sąvokomis. Kokybinis tyrimas aiškinama reali praktika, t.y. ką reiškia būti konkrečioje visuomenėje. Kokybiniam požiūriui į tyrimą, pasak K. Kardelio, „būdingas siekimas suprasti, kaip individai suvokia bei aiškina pasaulį ir kaip individualiai kuriamos prasmės lemia jų elgesį“ (2002: 272). Kokybiniuose tyrimuose pateikiamų pavyzdžių gausa yra siekiama leisti skaitytojui pajusti duomenų prasmę ir suteikti sąlygas susidaryti savo nuomonę (Kardelis 2002).

R. Tidikio (2003) pastebėjimu, interviu, kaip metodas gauti žodinei informacijai, yra vienas iš efektyviausių kokybinio tyrimo metodų. Tai yra geras priartėjimo prie žmonių suvokimo, reikšmių, situacijų apibrėžimo ir realybės konstravimo (aiškinimo) būdas (Luobikienė 2010: 50).

Pasirinktas interviu metodas pasižymi didesniu lankstumu, nėra ribojami respondentų atsakymai, kurie leidžia gauti gausesnės, vertingesnės informacijos apie tiriamą reiškinį. Interviu metodas leidžia aprėpti mažesnę respondentų skaičių, tačiau gauti vertingesnės informacijos apie nagrinėjamus reiškinius. N. Mažeikienė (2000) pastebi, jog kokybinio tyrimo atstovai nurodo į ypatingą interviu (taip pat ir stebėjimo) svarbą kaip būdą priartėti prie realių socialinių procesų veikėjų. Kokybinis tyrimas respondentams leidžia pilnai išreikšti savo patirtį, naudojantis savo pačių žodžiais.

Pagal vedimo būdą ir formą interviu gali būti standartizuotas, pusiau standartizuotas ir nestruktūrizuotas / laisvas. Šiame magistro darbe taikomas pusiau standartizuotas interviu ir yra pasirinktas nes jis teikia galimybes pakreipti interviu tyrėjo norima linkme. Tyrėjas pasižymi bendrus klausimus, interviu temas, kuriomis bus bendraujama.

Šiame tyrime buvo taikomos dalyvių imties sudarymo strategijos – sluoksninė tikslinga (pasirenkami tik šiame *Comenius asistentas* projekte dalyvavę būsiami mokytojai iš Lietuvos) bei sniego gniūžtė (pasirenkami tyrėjui pažįstami tyrimo dalyviai, kurie tyrimo eigoje rekomendavo kitus tyrimo dalyvius). Tyrimo dalyviai – tai studentai – būsiami mokytojai, arba jau baigę studijas būsimoji mokytojai, tačiau dar neturintys pedagoginio darbo patirties, kurie atliekamo tyrimo metu dalyvavo ar jau buvo anksčiau dalyvavę *Comenius asistento* programoje. Tyrimo duomenys buvo įrašinėjami diktofonu bei buvo susirašinėjama el. laiškais.

Empirinių duomenų rinkimo metodas – atviro tipo pusiau struktūruotas interviu.

Duomenų analizės metodas – turinio analizės (*content*). Tekstas buvo skaidomas į prasminius vienetus (Žydžiūnaitė 2005), formuojamos kategorijos remiantis pagrindinėmis sąvokomis ar jų junginiais. Kategorijos interpretuojamos remiantis teorine medžiaga

Tyrimui atlikti buvo naudojamas klausimynas būsimiems mokytojams (žr. priedas Nr. 4). Klausimyną sudarė klausimai. 1 – 5 klausimai priskirti demografiniam blokui t.y. lytis, amžius, vieta, kokią studijų programą baigė ir ar turėjo patirties dalyvaujant tarptautiniuose projektuose. Kiti klausimai skirti informacijai apie praktinę veiklą: praktikos ir studijavimo patirtis Lietuvoje ir užsienyje, kas paskatino dalyvauti *Comenius asistento* praktinėje veikloje, ką dėsto, kokias studijas baigė Lietuvoje, taip pat atskleidžia įgytą patirtį praktikos metu, ar pavyko pagilinti, įgyti naujų profesinių kompetencijų ir ar įvyko profesinis tobulėjimas.

Iš viso atlikti 9 pusiau struktūruoti interviu, kurie be išimties buvo tinkami analizei. Tyrimo duomenys buvo įrašinėjami diktofonu bei buvo susirašinėjama el. laiškais.

2.2 Tyrimo etika

Atliekant darbo empirinį tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principo. Kiekvienas žmogus turi teisę spręsti, kada ir kur ir kiek plačiai išsakyti savo asmenines pažiūras, nuomonę ar visai nieko nesakyti (Kardelis 2007). Tyrimo dalyviai sutiko savanoriškai dalyvauti apklausoje, tad jų privatumas nebuvo pažeistas. Dalyviams buvo garantuotas konfidencialumas t.y. tyrėjas įsipareigoja, kad gauta informacija bus naudojama tik tyrimo analizei, ir nebus panaudota prieš tyrimo dalyvį. Anonimiškumas garantuojamas. Prieš tyrimą visi dalyviai buvo supažindinti su tyrimo tikslu bei kas atlieka šį tyrimą. Iš kiekvieno dalyvio gautas susitikimas įrašyti tyrimo duomenis į diktofoną.

Dėl tyrimo dalyvių anonimiškumo, analizėje jie bus įvardinti raide ir skaičiumi – D1 – pirmas dalyvis, D2 – antras dalyvis ir t.t.

2.3 Tyrimo instrumentas

Atliekant tyrimą klausimynas buvo sukurtas remiantis M Byram (1997) tarpkultūrinės kompetencijos modeliu bei Mokytojo profesijos kompetencijos aprašu (2007) (Priedas Nr.1). Interviu klausimyną „*Ką jums suteikė Comenius asistento praktika?*“ sudarė instrukcinis – motyvacinis blokas, demografinis blokas bei diagnostinis blokas.

Tyrimo organizavimas:

- 1) Pasirengimas tyrimui: atviro tipo giluminio pusiau struktūruoto klausimyno sudarymas bei tyrimo dalyvių paieška.
- 2) Tyrimo eiga – bendravimas el. paštu bei interviu.
- 3) Tyrimo duomenų interpretavimas.
- 4) Išvadų bei rekomendacijų pateikimas.

2.4 Tyrimo metodologinis pagrindimas – socialinis konstruktyvizmas

Šio tyrimo metodologija grindžiama socialinio konstruktyvizmo teorija. Socialinis konstruktyvizmas – socialinių fenomenų (šiuo atveju būsimo pedagogo, kuris neturi patirties) konstravimas individų socialinėje sąveikoje (Forte, 2002). Tokie asmenys, neturintys patirties tik sąveikaudami su savo socialine aplinka, su kitomis socialinėmis grupėmis įgauna reikalingą profesinę praktiką. Šiuolaikinis mokymas ir mokymasis grindžiamas konstruktyvizmo teorija, kuri remiasi prielaida, jog žmogus sąveikaudamas su aplinka, savo ankstesnės patirties pagrindu, kuria individualų žinojimą (Čiužas 2007: 87). Šiame procese žinių kūrimas – tampa aktyvus procesas. Turėdamas anksčiau sukauptas žinias, žmogus formuoja naujas sąvokas, idėjas, siekia didinti savo supratimą apie pasaulį, tobulinti įgytas kompetencijas, atnaujinti kvalifikaciją.

Socialinio konstruktyvizmo atstovai P. L. Bergeris, T. Luckmanas (Martišauskienė, 2008) pasaulio pažinimą sieja su socialine aplinka, kuriančia tikrovės konstrukcijas, ypač bendradarbiavimą su kitais. Svarbiausiu uždaviniu laikoma ne tikrovės įsivaizdavimas, o metodų, kuriant tikrovės konstrukcijas, taikymas. Ruškus (2002) remdamasis socialinio konstruktyvizmo idėja, teigia, kad objektyvios realybės nėra: visa realybė atsispindi socialiniuose vaizdiniuose, kurie savo ruožtu kuria naują realybę.

Konstruktyvizmas sutelkia dėmesį į prasmes bei socialinio pasaulio kūrimą per individualius, kognityvinius procesus. *Konstruktyvizmas* teigia, kad kiekvienas individas mintyse

konstruoja patirties pasaulį per kognityvinius procesus. Pasaulis negali būti pažįstamas tiesiogiai, jis pažįstamas tik per konstrukciją, kuri suformuota pasitelkus mintį. Konstruktyvistai domisi, kaip sužinomos ir kaip plėtojamos prasmės. Šie individo viduje vykstantys procesai sujungia žinias (arba prasmes) išankstines schemas (*asimiliacija*) arba pakeisdami schemas taip, kad jos atitiktų aplinką (*akomodacija*) (Piaget, Inhelder 1969).

Visoje konstruktyvistinėje grupėje vyrauja keletas skirtingų pozicijų. Trys iš jų yra dažnai minimos: radikalieji konstruktyvistai, tokie kaip E. Glazefeldas (1993), teigia, kad realybę konstruoja būtent individo protas. Nuosaikieji konstruktyvistai, tokie kaip G. A. Kelis (1955) ir Ž. Pježė (1969), pripažįsta, kad individualios konstrukcijos atsiranda sisteminio santykio su išoriniu pasauliu plotmėje. Galiausiai socialiniai konstruktyvistai, tokie kaip J. Bruneris (1990) ir L. S. Vygotskis (1978), pripažįsta, jog individo prasmių konstravimas yra kildinamas iš socialinių santykių ir veikiamas jų.

Konstruktyvizmas pabrėžia, kad tikrovės pažinimo ir mąstymo konstravimo procesas yra aktyvus, dinamiškas, tęstinis, akcentuojančios patirtimi grįstą mokymąsi, įgytų žinių taikymą įvairiose situacijose, aukštesnio lygmens mąstymo gebėjimų ugdymą, aktyvaus mokymosi procesu skatinimą siekiant ne tik pažinti, bet ir keisti ugdymo tikrovę.

Profesinis tobulėjimas grindžiamas konstruktyviu modeliu, kadangi mokytojai laikomi aktyviais mokiniais ir yra įtraukiami į įvairias užduotis, kurias atlikdami jie tobulina mokymo, stebėjimo, savęs vertinimo ir savianalizės įgūdžius. Profesinis tobulėjimas apibrėžiamas kaip ilgalaikis procesas, kuriame mokytojai mokosi visą gyvenimą. Savo turimas ankstesnes žinias jie sieja su naujai įgyjama patirtimi ir informacija.

3. COMENIUS ASISTENTO PRAKTIKA – KAIP BUSIMOJO MOKYTOJO PROFESINIŲ KOMPETENCIJŲ TOBULINIMOSI PRIEMONĖ

Šiame darbo skyriuje pateikiami atlikto empirinio tyrimo rezultatai, atskleidžiantys tyrime dalyvavusių busimų mokytojų – *Comenius* asistentų požiūrį į profesinių kompetencijų tobulinimą bei tarpkultūrinių kompetencijų ugdymą dalyvaujant *Comenius* asistentas projekte.

..

3.1 Tyrimo imties charakteristika – demografinis blokas

Tyrimas atliktas 2011m. balandžio – gegužės mėnesiais. Tyrimo metu iš viso buvo apklausti 9 buvę ir esami tarptautinio projekto *Comenius asistentas* programos dalyviai. Pasiskirstymas pagal lytį toks 1 vaikinai ir 8 merginos. Šis tyrimo dalyvių santykis iš dalies atspindi bendrą *Comenius*

asistentų statistiką: iš 164 asistentų, merginos sudaro 90% išvykstančių. Remiantis tokia statistika galima daryti išvadą, kad tyrimo rezultatai atskleis merginų profesinio tobulėjimo dalyvaujant šioje tarptautinėje praktikoje ypatumus.

Tyrimo dalyvių amžius 22 – 27 metai. Geografinė tyrimo dalyvių situacija, pagal šalį kurioje atliko praktiką: Turkija, Suomija, Portugalija, Graikija, Italija (3), Lenkija, Ispanija.

Tyrimo dalyviai yra baigę šias studijų programas: tys – Filosofija ir visuomenės mokslai (ŠU), Matematika ir informatika (ŠU), keturi – Anglų filologija (VPU, ŠU), Lietuvių filologija (VPU). Tyrimo dalyviai jau baigę bakalauro, kai kurie ir magistro studijas Lietuvoje.

Tyrimo dalyvių buvo klausima kiek laiko jų *Comenius* praktika trunka, ir kiek laiko jau prabuvo. Tyrimo dalyvių praktikos trukmė nuo 3 iki 10 mėnesių. Kol buvo vykdomas tyrimas didžiąją praktikos dalį jau buvo praleidę kitos šalies švietimo įstaigoje, trys tyrimo dalyviai jau buvo grįžę.

Tyrimo išryškėjo tendencija, kad septyni tyrimo dalyviai jau anksčiau yra dalyvavę tarptautinėse programose. Dviem tyrimo dalyvėms neteko išvykti pagal kitas tarptautines programas. Tai, kad tyrimo dalyviai jau dalyvavo tarptautiniuose mainų projektuose, yra prielaida, jog tyrimo dalyvavusių būsimųjų mokytojų tarpkultūrinės kompetencijos raiškai įtakos turėjo tarptautinė bei tarpkultūrinė patirtis:

„buvau išvykusi pagal studentų mainų programą „Erasmus“, kuri tikrai davė daug naudingos patirties, ir stipriai palengvino mano buvimą dabartinėje asistento programoje“ (D2 Portugalija)

„Taip. teko dalyvauti studentų mainų programoje prieš du metus, dėl to vėl norėjau aplankyti tą šalį ir geriau ją pažinti“ (D4 Turkija).

Analizuojant demografinį tyrimo bloką išryškėjo platus tyrimo dalyvių dalyvavimas tik tarptautinėje studentų mainų – Erasmus programoje. Tai galima sieti, su tuo faktu, jog Erasmus populiariausia mainų programa¹⁷.

Taip pat buvo siekiama sužinoti, kokios priežastys paskatino dalyvauti *Comenius asistento* programoje.

„Norėjosi metus laiko praleisti turiningai, įgyti pedagoginės bei asmeninės patirties, patobulinti ne tik anglų kalbą, žinias <...> bet ir pramokti naujo kalbos, praplėsti akiratį, pažinti kitų tautų švietimo kultūrą, naują šalį bei pačiai būti naudingai, asistuojant bei būnant savo gimtosios šalies reprezentatorei“ (D1 Italija).

„<...> pirmiausia noras įgyti praktikos ir patirties, tam kad ateityje būtų lengviau susirasti pastovų darbą <...> kad galėčiau daugiau pasiūlyti darbdaviams [po praktikos aut. past.]: įvairesnių metodų, kūrybiškesnių sprendimų ir pan. Ekonominė situacija Lietuvoje <...> galimybė bent pusmečiui išvykti ir turėti užsiėmimą tikrai viliojo. <...> darbas kitoje šalyje ir kultūroje ne tik prideda plusų gyvenimo aprašyme, tačiau ir suteikia galimybių praplėsti akiratį, pramokti dar vienos užsienio kalbos, užmegzti pažinčių“ (D2 Portugalija).

„<> noras įgauti patirties bei tobulinti kalbą <> praplėsti gyvenimo aprašymą“ (D3 Ispanija).

¹⁷ „Erasmus“ programa - tai populiariausia Europoje studentų mainų programa. Ją renkasi dauguma Lietuvos studentų, išvykstančių į užsienį, bei dauguma atvykstančių į Lietuvą užsienio studentų. „Naudingi patarimai ir nuorodos apie studijas užsienyje“ : < <http://karjera.su.lt/Studentams/Naudingi-patarimai-ir-nuorodos-apie-studijas-uzsienyje>>

„Prieš tai dalyvavau Erasmus programoje, todėl norėjosi dar kartą sudalyvauti mainių programoje, tuo labiau, kad periodas ilgesnis. Be to man labai patinka Turkija, tad norėjau ją labiau pažinti. <...> ši programa man buvo dar viena galimybės susipažinti su šia šalimi iš arčiau, išmokti turkų kalbos. Gal net planuoju savo ateitį sieti su šia šalimi“. (D4 Turkija).

„<...> atrasti save, patobulinti jau esamus pedagoginius įgūdžius, praturtinti akiratį, išmokti naują kalbą <...>“ (D5 Suomija).

„<...> norėjau pagerinti lenkų kalbos mokėjimą, įgauti mokytojo darbo patirties <...> praplėsti kultūrinį akiratį“ (D6 Lenkija).

„<...> labai patinka ši šalis, todėl būtent pasirinkau ją, o ši praktika buvo galimybė ne tik įgauti pedagoginės patirties, bet ir susipažinti su šalimi, jos kultūra, išmokti naują kalbą, pamatyti kaip kitoje šalyje vyksta mokymas mokyklose <...>“ (D7 Italija).

„Galimybė aplankyti kitą šalį, pažinti jos kultūrą, susipažinti su kitais žmonėmis, išbandyti netradicinius mokymo metodus, įvertinti savo kaip mokytojo galimybes“ (D9 Graikija).

„<...> tobulinti užsienio kalbų žinias, <...> puiki darbo patirtis bei galimybė pakeliauti, susipažinti su nauja šalimi, jos kultūra, žmonėmis“ (D8 Italija).

Tyrimė išryškėja, jog pagrindinės motyvacijos dalyvauti šioje programoje yra anglų kalbos įgūdžių gerinimas (6 iš 9 asistentų) bei dar vienos kalbos išmokimas. Comenius praktika – asistentams tai galimybės suvokti, koks yra mokytojo darbas, įvertinti savo kaip mokytojo galimybes bei dar vienas laiptelis mokytojo karjeros link. Didžioji dalis nevengia paminėti, jog nori labiau pažinti šalį bei jos kultūrą, žmones, tradicijas, praplėsti akiratį, o šios programos metu tai įgyvendinama.

3.2 Comenius asistentų profesinio tobulinimo(-si) – turinio (content) analizė

Tyrimo surinkti duomenys buvo apdorojami remiantis kokybine turinio (*content*) analize, kurios tikslas diagnozuoti pagrindinius tiriamo fenomeno aspektus (Žydžiūnaitė 2007). *Content* (turinio) analizėje išskiriamos kategorijos/Subkategorijos, per kurias yra atsakoma į tyrimo iškeltus klausimus. Turinio analizė atliekama analizuojant tekstus, kurie gaunami įvairiais būdais – žiniasklaidos tekstai, statistiniai duomenys ir kt. Šiame darbe tekstas gautas atlikus pusiau struktūruotus interviu su Comenius asistento programos dalyviais.

3.2.1 Tyrimo dalyvių profesinis tobulinimas(-is) – profesinių kompetencijų raiška

Šioje dalyje nagrinėjamos Comenius asistento **žinios**. Žinių bloką sudarė šie klausimai: *Kokią mokomąją dalyką dėstai/dėstei ir kaip jis siejasi su tavo įgyta specialybe Lietuvoje? Kas paskatino pasirinkti tokią discipliną? Papasakok, kaip atrodo tavo veikla praktikos metu?*

Mokytojo profesinės kompetencijos apibūdinamos kaip žinios, gebėjimai, nuostatos ir kitos asmeninės savybės, kurios reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai (iš mokytojo profesijos kompetencijų aprašo 2007). Žinios – tai tikrovės pažinimo rezultatai, teikiantys žodinę ir simbolinę informaciją apie įvairius daiktus, reiškinius, jų savitarpio ryšius (Jovaiša 1993: 260). Todėl nagrinėjant profesinių kompetencijų raišką *Comenius asistento* praktikos metu, svarbus tampa turimų žinių panaudojimas kitoje kultūroje t.y. kokį dalyką asistentas pasirenka dėstyti kartais net visiškai skirtingoje kultūroje.

Profesinių kompetencijų raiška		
Kategorija	Subkategorijos	Pavyzdžiai/interviu ištraukos
Lietuvoje įgytos specialybės sąsajos su atliekama praktika.	Specialybė atitinka dėstomą discipliną	Esu baigusi anglų kalbą ir ten dėstau anglų kalbą, o taip pat remiantis CLIL [Content Language Integrated Learning aut. past.] metodika – matematiką gimnastiką bei šiek tiek istorijos (D1, Italija)
		Vedžiau anglų kalbos, istorijos, pilietinio ugdymo pamokas, dar šiek tiek mokiau lietuvių. Su specialybe tai labai siejosi, nes pati baigiau anglų filologiją (D6 Lenkija).
		Dėstau anglų kalbą, taip pat istoriją ir geografiją. Kadangi turiu anglų filologijos bakalaurą, dalykai kuriuos dėstau mokykloje siejasi su mano specialybe (D8 Italija)
		Asistuoju anglų kalbos pamokas. Mano darbas Graikijoje tiesiogiai siejasi su mano bakalauro laipsniu ir įgyta mokytojo kvalifikacija (D9 Graikija).
	Iš dalies siejosi	Anglų klasė su imigrantais, taip pat dėstau religiją, kūno kultūros pamokas, pilietinį ugdymą. Šiaip šiek tiek siejasi su tuo ką mokiaus universitete (aut. past. Filosofija ir visuomenės mokslai). (D5 Suomija)
	Visiškai nesisiejo, ne pati rinkausi	Patekau į kalbų departamentą, taigi dėstau anglų kalbą, kuri nesisieja su mano įgyta specialybe (aut. past. Filosofija ir visuomenės mokslai). Lietuvoje (D2 Portugalija).
		Esu baigusi lietuvių filologiją, na o dėstyti teko anglų kalbą, ir dar pilietinį ugdymą. Čia pagal CLIL metodą, kai integruotas kalbos ir kokio nors kito dalyko mokymas. Tai su mano specialybe nelabai kaip susiję, bet man jokių problemų dėl to neiškilo. (D7 Italija)
		Buvau anglų kalbos asistentė, tai visiškai nesisiejo su mano specialybe (aut. past. Matematika ir informatika), tačiau nekilo jokių problemų. Dar keletą valandų per savaitę mokiau lietuvių kalbos (D4 Turkija).
		Anglų kalbą, nesisiejo (D3 Ispanija)
		Pasirinkimo galimybės nėra didelės, kadangi paraiškoms kriterijai, gauti iš asistento ir iš mokyklos, tik idealiu atveju sutampa šimtu procentu (D2

		<i>Portugalija)</i>
Dalyko pasirinkimo priežastys	Rinkausi pagal specialybę arba toje srityje daug žinau	Dėstyti anglų kalbą pasirinkau atitinkamai pagal savo baigtas studijas, kitus dalykus pasiūlė mokytojai (<i>D1 Italija</i>)
		Rinkausi, kad sietūsi su specialybe ir kad bent kiek juos išmanyčiau (<i>D6 Lenkija</i>)
		Rinkausi tai ką mokų geriausi, džiaugiuosi kad šalia anglų kalbos galėjau dėstyti ir lietuvių kalbą (<i>D7 Italija</i>)
		Pagrindinį dėstomą dalyką t.y. anglų kalbą pasirinkau, todėl kad esu šios srities specialistas (<i>D8 Italija</i>)
		Anglų kalbą geriausiai išmanau (<i>D9 Graikija</i>)
		Rinkausi tuos dalykus, kurie siejasi su mano specialybe, o taip pat norėjau išbandyti save ir kituose, pvz. anglų, darbas su emigrantais (<i>D5 Suomija</i>)

Lentelė Nr.2 Profesinių kompetencijų raiška

Iš tyrimo duomenų, galima spręsti, kad *Comenius* praktikoje dalyvavę būsiami mokytojai dažniausiai renkasi dėstyti mokslo disciplinas, kurios ne yra susijusias su jų specialybe. Tačiau pagal mokyklų ir asistentų iškeltus prioritetus nepavyksta to 100% suderinti. Visi asistentai dėsto anglų kalbą, kuri kai kuriems nėra tiesiogiai susijusi su jų turimu išsilavinimu: „Buvau anglų kalbos asistentė, tai visiškai nesisiejo su mano specialybe“ (*D4 Turkija*), „<...>su mano specialybe nelabai kaip susiję“ (*D7 Italija*). Pagrindinės tokių pasirinkimų priežastys, kaip vėliau įvardija tyrimo dalyviai yra galimybių ribotumas „Pasirinkimo galimybės nėra didelės“, „Būti anglų kalbos asistente pasirinkau ne pati“ Galima teigti, jog pusei iš apklaustų *Comenius asistentų* (4 iš 9) dėstomi dalykai tiesiogiai nesusiję su įgyta specialybe Lietuvoje, vienam iš asistentų tik iš dalies dėstomos pamokos atitinka įgytą išsilavinimą „Rinkausi tuos dalykus, kurie siejasi su mano specialybe, o taip pat norėjau išbandyti save ir kituose“. Akivaizdu, jog būsiami mokytojai renkasi tuos dalykus, apie kuriuos turi pakankamai žinių.

Šiandien, kuriant žinių ir informacijos visuomenę, keičiamas pats mokytojo vaidmuo: mokytoją – žinių turėtoją ir perteikėją keičia mokytojas – mokymosi organizatorius, mokymosi galimybių kūrėjas, mokymosi patarėjas, partneris, tarpininkas tarp mokinio ir įvairių šiuolaikinių informacijos šaltinių. Kartu mokytojas dabartinėje visuomenėje turi išlikti ir ugdytojas, gyvenimo tiesų liudytojas, perduodantis tradiciją bei mokantis kūrybingai ją plėtoti.¹⁸ Mokytojo funkcijos ir veikla labai plati, tam, kad sužinoti kokia veikla rūpinosi būsimas mokytojas – asistentas, interviu metu buvo prašoma papasakoti apie ją plačiau.

Kategorijos	Subkategorijos	Pavyzdžiai/interviu ištraukos
Veikla	Kūrybiniai žaidimai	Per anglų pateiktu mokiniams įvairių žaidimų, kurie priverčia juos kuo daugiau bendrauti angliškai, tarkim improvizacija, darbas

¹⁸ Nutarimas Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003 – 2012 metų nuostatų, 13 punktą, 2dalis.

		<p>grupėse ir panašiai arba žiūrime kokią filmo ištrauką ir ją po to aptarime (D5 Suomija)</p> <p>Per anglų su vaikais žaidžiame įvairius žaidimus, pvz. kuriame pasaką angliškai kalbėdami (D8 Italija)</p> <p>per kitą, pvz. anglų pateikiu mokiniams įvairių žaidimų, kurie priverčia juos kuo daugiau bendrauti angliškai, tarkim improvizacija, darbas grupėse ir panašiai arba žiūrime kokią filmo ištrauką ir ją po to aptarime (D5 Suomija)</p>	
	Projektai	<p>Dalyvauju įvairiose išvykose, ekskursijose, projektuose. (D8 Italija)</p> <p>Dirbu trijose mokyklose ir darželyje <...> per metus laiko teko dalyvauti ir matyti kaip vykdomi įvairūs ES projektai, įsilieti į jų veiklą ir padėti <...> padėti ruošiant prezentacijas. (D1 Italija)</p> <p>Dar esu įtraukta į veiklą susijusią su dviem kitais „Comenius“ projektais, vykdomais mokykloje. Padėjau rengti koordinatoriams sutikimo programą, kadangi jau turėjome du vizitus, kurių metu priėmėme mokytojus ir mokinius į įvairių šalių, pravedėme ekskursiją, pristatėme mokyklą ir mano asistento programą taip pat. (D2 Portugalija).</p> <p>padedu mokytojams atlikti projektus, pristatančius Angliją.</p>	
		Pamokos stebėjimas	<p>Per pamoką dažniausiai būnu su kitu mokytoju, būna, kad dalį pamokos vedu viena dalį su mokytoju arba tiesiog stebiu. (D1 Italija)</p>
		Padedu silpnesniems/gabesniems	<p>Kai reikia padedu vaikams, <...> jei kuris nespėja ar nesupranta, prieinu paaiškinu, darome kartu užduotį. Tokiu būdu, bendraudama su vaikų anglų kalba lavinu ir jo anglų kalbos žinias, įgūdžius, ir pati stengiuosi vaikui paaiškinti taip, kad jis kuo greičiau suprastų (D1 Italija)</p> <p>padedu mokiniams atliekant užduotis, skiriu daugiau dėmesio tiems, kurie dirba lėčiau ar turi sunkumų. (D2 Portugalija).</p> <p>Padedu silpnesnių gabumų vaikams per pamokas, arba būna, kad jie pasilieka po pamokų, tai padedu paruošti namų darbus <...> Su silpnesniais dirbu individualiai, bandau kūrybiškai išaiškinti užduotį, jei vaikas jos nesupranta (D6 Lenkija).</p> <p>Asistuoju mokytojams, dirbu su įvairaus amžiaus vaikais, padedu vaikams su disleksijos sutrikimais geriau įsisavinti žinias, padedu pamokų metu jiems peraiškindama medžiagą, kuruoju gabesnius vaikus, kurie užduotas užduotis atlieka greičiau. (D9 Graikija)</p>
	Padedu mokytojui taisyti darbus		<p>Padedu mokytojams taisyti darbus, parengtus testus, na ir panašiai. (D2 Portugalija).</p> <p>taisau vaikų anglų žodžių diktantus,</p>

	Užklasinė veikla	užklasinę veiklą, kaip pvz. „talk club“, taip pat rašiau straipsnius į mokyklos laikraštį. (D3 Ispanija)
		Dirbau su vaikais padėdama jiems reprezentuoti šalį, mokantis tradicinių šokių, kuriant ekspozicijas ir perdirtbtų atliekų, ruošiant stendus (D2 Portugalija).
		Kartu su kita anglų mokytoja ruošiame miuziklą anglų kalba „The Wizard of Oz“
	Dėstau pagal programą	Prieš savaitę su mokytojais aptariame kitos pamokos planą, ko jie tikisi iš manęs <...> na jei istorijos pamoka, tai buvo, kad ruošiausi pasakoti apie Lietuvos istorinį įvykį – kovo 11, <...> kokios šventės Lietuvoje švenčiamos. (D1 Italija)
		Vedžiau anglų k. pamokas. (D3 Ispanija)
		Turiu keletą pamokų su savo praktikos vadovu ir keletą su kitais mokytojais. Jų metu dėstau naują temą, (D2 Portugalija).
		Kartu su mokytoja eidavau į anglų pamokas, pamokos skirdavosi, ar iš knygos vaikai mokydavosi<...>. (D4 Turkija)
		Viskas priklauso nuo pamokos, pvz. per vieną pamoką dėstau ką numato mokymo programa. (D5 Suomija)
	Pristatau save, tobulinu savo žinias	Taip pat man suteikta galimybė pristatyti apie save ir savo šalį bei kultūrą visoms klasėms, todėl nereguliariai būnu pakviečiama į pamokas, kuriose parodau prezentaciją apie Lietuvą, papasakoju ką veikiu ir kokių tikslų esu mokykloje, išdėstau trumpą lietuvių pamokėlę, žodžiu, stengiuosi skleisti informaciją apie save ir savo mažąją gimtinę. (D2 Portugalija).
		ar kokios prezentacijos apie mano šalį, ar šiaip tiesiog kalbėjimo praktika pasirinkta tema. (D4 Turkija)
		mokau lietuvių kalbos, pristatinėju savo šalį tam skirtų užsiėmimų metu, lydžiu mokinius į ekskursijas, tuo pačiu pati geriau susipažindama su Graikija (D9 Graikija)

Lentelė Nr.3 Profesinių kompetencijų raiška

Pagal interviu duomenis išskirtos subkategorijos, kokia veikla užsiima asistentas. Pagrindinis jų darbas laikomas pamokų vedimas bei aktyvi pagalba silpnesniems ar gabesniems vaikams. Taip išskiriamos tokios subkategorijos kaip kūrybiniai žaidimai pamokų metu, projektų vykdymas, pamokų stebėjimas, pagalba mokytojui taisant darbus, užklasinė veikla bei savęs pristatymas mokyklos bendruomenei, savo žinių gilinimas.

Pastebima, kad būsimojo mokytojo veikla labai panaši į mokytojo, kuris jau ilgai dirba mokymo įstaigoje. Pagal mokytojo profesinės kompetencijų aprašą galima išskirti kurias ir kaip iš

aštuonių profesinių sričių buvo gilinamos ir ugdomos kitos šalies ugdymo įstaigose. Iš 8 sričių išrinktos labiausiai ugdomos šios 6 sritys:

Informacinių technologijų naudojimo (IT). Šioje dalyje nagrinėjama ar yra naudojamos informacinės technologijos mokymo procese, naudojant kompiuterinę įrangą, ruošiant tekstinę vaizdinę medžiagą, ar ugdomas vaikų kompiuterinis raštingumas. Comenius asistentai su informacinių technologijų susiduria tiek kiek reikalaujama iš jo, t.y. savo šalies pristatymas, naudojant *power point* prezentaciją, IT taip pat naudojamos per pamokas nagrinėjant žiūrėto filmo ištrauką.

„nereguliariai būnu pakviečiama į pamokas, kuriose parodau prezentaciją apie Lietuvą, papasakoju ką veikiu mokykloje“ (D2 Portugalija).

„vaikai mokydavosi ar kokios prezentacijos apie mano šalį“ (D4 Turkija).

„pristatinėju savo šalį tam skirtų užsiėmimų metu „(D6 Lenkija).

„žiūrime kokią filmo ištrauką ir ją po to aptarime“ (D5 Suomija).

Ugdymo(-si) aplinkų kūrimo. Mokytojas turi mokėti ir gebėti kurti saugią mokinio emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystimąsi palaikančią išskatinančią toleranciją ir bendradarbiavimą, palankią pokyčiams ugdymo(-si) aplinką, kurioje mokinys gali rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir rasti bendraminčių, kurioje jaučiasi saugus, pasitiki savimi, kitais. *„mokykloje vaikams rūksta disciplinos, bet kita vertus jie yra gabūs. <...> mokykloje mokytojai rūpinasi mokinio teisėmis, sukuria palankias sąlygas mokymuisi“ (D5 Suomija).*

Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo. Planuodamas ir tobulindamas dalyko turinį mokytojas visada galvoja apie sėkmingą, patrauklią, efektyvią pamoką, kurioje bendraudami mokytojas ir mokinys gali pasiekti pozityvų rezultatą (Bankauskienė 2009).

Šioje dalyje labiausiai išryškėja šios Comenius asistentų ugdomos sritys: mokymo(-si) metodų atrinkimas tinkamiems mokymo(-si) tikslams pasiekti; įdomios bei patrauklios mokymo(-si) medžiagos rengimas; išteklių, būtinų mokymo(-si) tikslams pasiekti atrinkimas. Būsimieji mokytojai praktikos metu turi galimybę patys arba patarti mokytojui kokį tinkamą mokymo(-si) metodą parinkti tiek silpnesniems mokiniams, tiek gabesniems. Tinkamas metodų parinkimas garantuoja, jog bus pasiekti išsikelti mokymo(-si) tikslai. Patrauklių užduočių pateikimas skatina produktyvų darbą ir vaikų susidomėjimą. Iš interviu duomenų pastebima, kad dauguma iš asistentų dirba su mažesnių gabumų vaikais,

„skiriu daugiau dėmesio tiems, kurie dirba lėčiau ar turi sunkumų. Dirbau su vaikais padėdama jiems reprezentuoti šalį, mokantis tradicinių šokių, kuriant ekspozicijas ir perdirtbų atlieku, ruošiant stendus“ (D2 Portugalija).

„ar iš knygos vaikai mokydavosi ar kokios prezentacijos// kalbėjimo praktika pasirinkta tema“ (D4 Turkija)

„pateikiu mokiniams įvairių žaidimų, kurie priverčia juos kuo daugiau bendrauti angliškai, tarkim improvizacija, darbas grupėse ir panašiai arba žiūrime kokią filmo ištrauką ir ją po to aptarime“ (D5 Suomija)

„<...> Su silpnesniais dirbu individualiai, bandau kūrybiškai išaiškinti užduotį, jei vaikas jos nesupranta (D6 Lenkija). padedu vaikams su disleksijos sutrikimais geriau įsisavinti žinias, padedu pamokų metu jiems peraiškindama medžiagą, kuruoju gabesnius vaikus, kurie užduotas užduotis atlieka greičiau“ (D9 Graikija).

„[dalyvauju aut. past.]išvykose, ekskursijose, ruošiame miuziklą anglų kalba „The Wizard of Oz“.“ (D8 Italija).

Mokymo(si) proceso valdymo. Bene ryškiausi šios kompetencijos komponentas – tikslingas šiuolaikinių ugdymo(si) technologijų ir metodų taikymas, bei suprantamas, ugdymui reikalingos medžiagos pateikimas, kuria stengiamasi sudominti mokinį, plėtoti jo kritinį mąstymą, kūrybiškumą.

istorijos pamoka, tai buvo, kad ruošiausi pasakoti apie Lietuvos istorinį įvykį – kovo 11, <...> kokios šventės Lietuvoje švenčiamos. Per anglų su vaikais žaidžiame įvairius žaidimus, pvz. kuriame pasaką angliškai kalbėdami. (D1 Italija)

Vedžiau užklasinę veiklą, kaip pvz. „talk club“ (D3 Ispanija)

anglų pateikiu mokiniams įvairių žaidimų, kurie priverčia juos kuo daugiau bendrauti angliškai, tarkim improvizacija, darbas grupėse ir panašiai arba žiūrime kokią filmo ištrauką ir ją po to aptarime (D5 Suomija)

<...> Su silpnesniais dirbu individualiai, bandau kūrybiškai išaiškinti užduotį, jei vaikas jos nesupranta (D6 Lenkija).

Mokinių motyvavimo ir paramos jiems. Sėkmingam mokinių ugdymui reikalinga sudominti mokiniu mokomuoju dalyku, palaikyti mokymosi motyvaciją, padėti spręsti mokymosi problemas. Iš tyrimo duomenų matyti, jog pasirenkami ne vien teoriniai mokymo būdai, kurie dažniau sukelia mokiniui apatiją, nei norą mokytis. Comenius asistentai pasirenka tokius mokymo metodus kaip spektaklio kūrimas, filmų peržiūra, žaidimai, prezentacijos su skaidrėmis.

Mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo. Svarbu suvokti mokinio asmenybės raidos ypatumus. Kiekvienoje klasėje yra gabesnių mokinių, tačiau neišvengiama ir silpnesnių, kuriems reikalingas didesnis dėmesys, pagalba, dažnai mokiniai turi skirtingą požiūrį į mokymąsi, tad mokytojo uždavinys – atpažinti skirtingus vaiko poreikius, gabumus ir atsižvelgti į juos kuriant mokymosi galimybes. Dėl to pasirenkami tokie mokymo būdai – darbas individualiai su mokytoju, pagalba darant namų darbų.

„Asistuoju mokytojams, dirbu su įvairaus amžiaus vaikais, padedu vaikams su disleksijos sutrikimais geriau įsisavinti žinias, padedu pamokų metu jiems peraiškindama medžiagą, kuruoju gabesnius vaikus, kurie užduotas užduotis atlieka greičiau“ (D9 Graikija).

Profesinio tobulėjimo. Karjeros projektavimas itin svarbus profesinio tobulėjimo procesas, Comenius asistentams. Kiekviena pamoka, renginys, projektas, ekskursija, bendravimas su kitos kultūros žmonėmis prisideda prie profesinių kompetencijų tobulinimo, kurios įgyjamos tik per patirtį. Profesinės veiklos metu sukaupta patirtis tampa tolesniu mokytojo pažinimo ir mokymosi pagrindu (Jankauskienė, Mockevičienė 2006).

„teko dalyvauti ir matyti kaip vykdomi įvairūs ES projektai. būna, kad dalį pamokos vedu viena“ (D1 Italija).

„esu įtraukta į veiklą susijusią su dviem kitais „Comenius“ projektais, vykdomais mokykloje. Padėjau rengti koordinatoriams sutikimo programą. mokantis tradicinių šokių, kuriant ekspozicijas ir perdirbtų atliekų, ruošiant stendus“ (D2 Portugalija).

„Taip pat ir pati mokiausi lenkų kalbos“ (D6 Lenkija).

„lydžiu mokinius į ekskursijas, tuo pačiu pati geriau susipažindama su Graikija“ (D9).

„Kartu su kita anglų mokytoja ruošiamė miuziklą anglų kalba „The Wizard of Oz“.“ (D8 Italija).

Pedagoginėje praktikoje įgytos atitinkamos **nuostatos**, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai. Dirbdami lietuviškoje mokykloje, mokytojai susikuria vienas nuostatas, tačiau laikinai persikėlus į kitą kultūrinį lauką *Comenius* asistentų nuostatos gali pasikeisti skirtingai pradedant suvokti mokytoją kaip individą. **Nuostatų** bloke – išryškėja tokios temos: *mokytojavimas ten ir čia* (iš devynių tyrimo dalyvių, trys iš jų neturėjo pedagoginės praktikos, tad pateiktos interviu ištraukas tik šešių tyrimo dalyvių).

Kategorija	Subkategorijos	Pavyzdžiai/interviu ištraukos
Mokytojavimas ten ir čia	Ten (Comenius asistento šalis)	pamokos laikas čia 1 h 30 min. <...> jaunesni mokinukai gali būti triukšmingi, bet nebūna nepagarbūs.. (D2 Portugalija)
		Ispanijoje daugiau mokytojas padeda, skatina nebijoti klausti, įsisukti į veiklą(D3 Ispanija)
		Anglų kalbos diktantų rašymas, betarpiškas bendravimas su mokiniais - apsikabinimai, bučiniai <...> neskiriama jokio dėmesio tarimui. Lietuvoje priešingai jokių diktantų. (D9 Graikija)
		Mano vaikai [Turkijoje aut. past.] žymiai paklusnesni, disciplinuoti, be galo draugiški, su mokytojais bendrauja laisvai bet labai pagarbiai.<...> Pvz. mergaitėms neleidžiama puoštis ir rengtis kaip papuola, jos kuklesnės. Ir jei 10 klasės mergaitė yra 15 metų, tai ji ir atrodo kaip 15 metų. (D4 Turkija)
		užsienyje suteikia daugiau laisvės ugdymo procese, gali daugiau improvizuoti, turi galimybę bendrauti su mokiniais ir geriau juos pažinti. (D1 Italija)
		Mokiniai Suomijoje turi daugiau laisvės, <...>, elgiasi, nekreipiant dėmesio į visas moralines normas. Labai laisvas bendravimas su mokytojais (D5 Suomija)
	Ir čia ir ten	Panašumais galėčiau vadinti pasiruošimą ir nusiteikimą pamokai. Abiejose praktikose stengiuosi visada pasitikėti savimi ir pasiruošti. Supratau, kad ne visad pavyksta išlaikyti suplanuotą laiką, todėl į naudą turėti atsarginių užduočių, užsiėmimų, nes mokiniai pradėję nuobodžiauti blaškosi. Pati švietimo sistema Portugalijoje ir Lietuvoje neturi didelių skirtumų. (D2 Portugalija)
	Didelių skirtumų nėra, dėstymo metodai nesiskirai. Vienintelis	

		<...>dalykas – tai disciplina. (D5 Suomija)
	Čia (Lietuva)	Lietuvoje praktiką atlikau tik vieną mėnesį. Manau tai labai trumpas laikotarpis busimam mokytojui ir nepakankamas siekiant įgauti patirties. (D2 Portugalija)
		Trūko Lietuvoje savarankiškumo, ypač teko nuolatos taikytis prie mokytojų pageidavimo, laiko limitu. <...> o Lietuvoj tai viskas apsiribojo mokytojo darbu ir šiaip pačiam mokytojui vaikai neįaučia ar bet nerodo didelės pagarbos. Per pamokas būna neramūs, mokytojai sunkiai randa dėmesio sukonzentravimo, atkreipimo būdų (D3 Ispanija)
		Lietuvoje priešingai jokių diktantų. (D9 Graikija)
		Turėjau vieno mėnesio praktiką Lietuvoje gimnazijoje. Praktikos laikotarpis trumpas todėl galiu pasakyti tik tiek turkų ir lietuvių mokiniai skiriasi kaip diena ir naktis. (D4 Turkija)
		Lietuvoje panašu į paprastą mokymo darbą, be to daug visokių užduočių, kurias pasibaigus praktikai reikia pristatyti. <...> (D1 Italija)

Lentelė Nr.4 Profesinių kompetencijų raiška. Nuostatos

Iš asistentų interviu praktikos skirtumus galima išskirti į tris dalis: praktika čia (Lietuvoje), praktika ten (Comenius asistento šalis) bei *ir čia ir ten*. Iš interviu ištraukų galima pastebėti, jog yra jaučiamas tyrimo dalyvių nusivylimas dėl praktikų trukmės Lietuvoje, draugiškumo tarp mokytojų ir mokinių, disciplinos stokos, laisvės kūrybiškam procesui bei pats pamokos laikas per trumpas. Kitose šalyse jaučiama pagarba bei šiltesni santykiai su mokytoju, nors kita vertus pati švietimo, anot asistentų, skiriasi labai nežymiai.

Gebėjimai arba įgūdžiai apibūdinami, kaip individo ypatybių derinys, nuo kurio priklauso, kaip lengvai ir produktyviai atliekamos užduotys. Gebėjimų bloke išskiriamos subkategorijos: *ką davė buvimas praktikoje? Ar/kaip pavyko įgyvendinti išsikeltus tikslus?*

Ką davė buvimas praktikoje?	Pedagoginė patirtis	pedagoginė patirtis, naujas požiūris į mokytojo specialybę, į švietimą užsienio šalyje ir daug naujų idėjų ateičiai. (D1 Italija) įgūdžių mokyti vaikus (D3 Ispanija) Galimybę pamatyti kitą šalį, susipažinti su jos mokymo sistema, būdais, lavinti savo kaip būsimos mokytojos įgūdžius (D6 Lenkija) Visiškai naują patirtį, kadangi pedagoginės praktikos nesu turėjusi Lietuvoje. (D7 Italija) Naujų metodų taikymo pamokose (D5 Suomija) Daug kantrybės dirbant su vaikais ir stropumo (D4 Turkija) Didelis plusas – dabar sugebu vaikams parinkti tinkamesnį mokymo būdą, pagal tai kas jiems įdomu. Tiek vaikai, kurie drovesni, labiau įtraukiu į mokymosi procesą (D9 Graikija)
-----------------------------	---------------------	--

Užsienio kalbos lavinimas	laisvesnis anglų kalbos naudojimas, nauja kalba (D1 Italija) nauja kalba, grįžusi [į Lietuvą aut. past.] ją toliau tobulinsiu. (D2 Portugalija) galimybę tobulinti anglų ir ispanų kalbas (D3 Ispanija) Anglų kalbos įgūdžiai. (D7 Italija) pažinti ir pramokti jos kalbą. (D9 Graikija)
Kitos kultūros/ šalies pažinimas, kontaktai	kelionės, nauji sutikti žmonės, kontaktai ateičiai (D1 Italija) Kitos kultūros pažinimą, naujas pažintis (D3 Ispanija) Galimybę pamatyti kitą šalį (D6 Lenkija) Neužmirštamą patirtį, draugus, naujus įspūdžius. (D5 Suomija). Dar labiau pažinau šalį (D4 Turkija) Galimybę pažinti save, susipažinti su Graikija <...> Kultūra, virtuvę, galimybę užmegzti ryšius su kitais mokytojais(D9 Graikija)
Asmeninės savybės	Pasitikėjimas savimi (D1 Italija), Didžiulės gyvenimiško patirties <...> atviresnis bendravimas, tolerancija ir pakantumo jausmas tam tikriam įpročiam [vėlavimas aut. past], <...> komunikabilumas, (D2 Portugalija)

Lentelė Nr.5. Profesinių kompetencijų raiška. Gebėjimai

Gauti interviu duomenys suskirstyti į 4 subkategorijas – ką davė buvimas *Comenius* praktikoje Iš duomenų matyti, jog labiausiai asistentai įgavo pedagoginės patirties (7), patobulino kalbą (5), praplėtė draugų ratą, pažino kultūrą svečioje šalyje. Asmeniškai kiekvienam tyrimo dalyviui suteikė didesnio pasitikėjimo savimi ir kantrybės dirbant su vaikais, kūrybiškumo ieškant naujų mokymo būdų. Taip pat išmokta atkreipti vaikų dėmesį, įtraukti drovesnius į veiklą, o silpnesniems rasti optimalų būdą išdėstyti pamokos temą. Galima teigti, jog kiekvienas patobulino savo kaip mokytojo profesines kompetencijas.

Ar/kaip pavyko įgyvendinti išsikeltus tikslus

Tikslai – įgyvendinamumas	Tikslai, kuriuos įgyvendinti	Tikėjau išgyti visokeriopos patirties, pažinti naują šalį, pakeliauti bei pramokti kalbos. Manau savo tikslus pasiekiau 100% (D1 Italija)
		Įgauti patirties ir patobulinti ispanų kalbos žinias. Sakyčiau, kad pavyko (D3 Ispanija)
		Turėjau išsikėlusį pagrindinį, ko gero svarbiausią tikslą – išmokti tos šalies kalbos, ir savo tikslą įvykdžiau (D4 Turkija)
		<...> Galbūt pagrindiniu tikslu įvardinčiau abipusį bendravimą ir bendradarbiavimą, tikrai pavyko įgyvendinti (D2 Portugalija)
		Taip, norėjau patobulinti savo italų kalbos žinias. Manau šį tikslą pavyko įgyvendinti 100 proc. Italijoje labai nedaug žmonių kalba angliškai, tad buvau priversta kalbėti itališkai ir tai leido smarkiai patobulinti kalbos žinias.) Taip pat domėjausi įvairiais mokymo metodais, tad manau ir požiūris bei kitų mokytojų metodologijos patirtis leido į kalbos mokymą pažvelgti kitaip. <...> Pvz. Anglu

		kalbos mokymas, naudojant muzika, spektaklius, dainas. (D8 Italija)
		Norėjau išmokti ne tik lavinti anglų kalbą, bet ir graikų, pažinti jos kultūrą, virtuvę, pamatyti istorines vietas (D9 Graikija)
	Jokių tikslų neturėjau	Nepasakyčiau, kad kėliau tikslus <...> o jei nepavyks įgyvendinti tada būtų nusivylimas (D2 Portugalija)
		Tikslų jokių neturėjau, nenorėjau, kad jų neįgyvendinus tektų nusivilti (D5 Suomija)

Lentelė Nr.6 Profesinių kompetencijų raiška

Daugiau nei pusė asistentų (6) turėjo išsikėlę konkrečius tikslus – išmokti kalbas, pagilinti anglų kalbos žinias, pažinti savo kaip mokytoją, įgauti šio darbo patirties. Susidarius sąlygos dėl kultūrų skirtumo, asistentus priverčia labiau susiimti mokantis vietinę kalbą: „norėjau patobulinti savo italų kalbos žinias. Manau ši tikslą pavyko įgyvendinti 100 proc. Italijoje labai nedaug žmonių kalba angliškai, tad buvau priversta kalbėti itališkai ir tai leido smarkiai patobulinti kalbos žinias.“ Asistentai, kurie nesikėlė jokių tikslų įvardijo tai kaip nenorą nusivilti.

Vienas pagrindinių *Comenius* asistento programos tikslų – gerinti mokytojų rengimo kokybę. Tobulindamas savo mokymo įgūdžius tarptautinėje praktikoje, būsimasis mokytojas siekia tapti savo srities specialistu bei prisideda prie mokytojų rengimo kokybės gerinimo. Todėl asistentų buvo klausama *ar ir kaip pavyko patobulinti mokymo įgūdžius?*

Ar/kaip patobulintai mokymo įgūdžius?	Užsienio kalbos	Iki asistento praktikos neturėjau pedagoginės patirties, todėl tai buvo puikios sąlygos ją įgyti, stebėti kaip vyksta pamokos toje šalyje. Be kita ko, tikiuosi, kad ir pati buvau naudinga mokiniams, kadangi daugiausia bendraujame anglų kalba. (D1 Italija)
		Pati vesdama pamokas anglų kalba turbūt ne tik aš patobulinau savo kalbos įgūdžius bet ir vaikai (D3 Ispanija)
		Tai buvo pirmoji praktika užsienio mokykloje, tai labai pasipraktikavau užsienio kalbą. (D4 Turkija)
	Socialiniai, bendravimas su vaikais	išmokau bendravimo su vaikais, ko Lietuvoje per mėnesį tikrai nespėjau net dorai susipažinti. (D3 Ispanija)
		taip pat bendravimo, tiek elgesio, dar labiau išvystyti socialiniai įgūdžiai. (D5 Suomija)
		taip pat išmokau bendrauti su vaikais. <....>. (D4 Turkija)
		stengiausi su mokiniais bendrauti anglų kalba, naudodama įvairius metodus (gestus) stengiausi paaiškinti ką noriu jiems pasakyti. Tai mokinius labai motyvavo, jie įvairiais budais stengėsi su manimi komunikuoti (D8 Italija)
Mokymo	Kasdienis bendravimas su vaikais tikrai padeda patobulinti mokymo įgūdžius. (D4 Turkija)	

		Tikrai taip. <...> iššūkis prikaustyti jų [penktokai aurt. past.] dėmesį ir priversti susitelkti ties pamokos tema. <...> stengiuosi daugiau dėmesio skirti lėčiau dirbantiems, padėti atliekant užduotis, paaiškinti lėtai ir suprantamai. <...> kai tekdavo pristatyti savo šalį kitų klasių mokiniams, dažniausiai jau paaugliams, supratau, kad kiekvienoje temoje reikia surasti kažkokių įdomesnių faktų, taip atkreipiant jų dėmesį ir vis priverčiant suklusti. (D2 Portugalija)
		Manau, kad kultūrinis skirtumas tarp lietuvių bei italų mokinių padėjo patobulinti mokymo įgūdžius, kuriuos galėčiau pritaikyti dirbant Lietuvos mokyklose (D8 Italija)

Lentelė Nr.7 Profesinių kompetencijų raiška. Gebėjimai

Comenius asistentai tvirtina, jog labiausiai pavyko patobulinti socialinius įgūdžius, bendraujant su vaikais. Ne tik patys gerai išmoko užsienio kalbos bet ir stebėjo kaip produktyviai jos mokosi mokiniai.

Kaip požiūris keitėsi į mokytojo profesiją?

„Mane priėmusi institucija – privati mokymo įstaiga. Likau sužavėta mokyklos įrengimu (teniso kortai, naujos nuolat pildomos bibliotekos) tad mano požiūris į švietimo įstaigą keitėsi, įsitikinau, kad finansavimas būtinas, nes tik gerai sustyguota švietimo įstaiga tampa įgali suteikti aukštos kokybės išsilavinimą“ (D9 Graikija)

„mokslas toje mokykloje mokamas, tėvai labai aktyvūs, nuolat bendradarbiauja su mokytojais, tad pastebėjau, kad lavai svarbu ar mokykla yra privati ar valstybinė, privačioje dirbti daug mieliau ir patogiau“ (D1 Italija)

Comenius asistento praktika – kaip profesinio tobulinimo(-si) dalis

Dauguma Comenius asistentų pritaria, kad praktikos laikas Lietuvoje gana trumpas, dėl to nėra pakankamai galimybių lavinti bent minimalius mokytojo profesijos įgūdžius. Per praktikos mėnesį galima tik susipažinti su mokiniais, tačiau patobulinti informacinių technologijų įgūdžius pamokoje, atrinkti tinkamiausius mokymo metodus kad būtų pasiektas mokymo tikslas, parengti įdomią ir patrauklią mokymo(-si) medžiagą, išmokyti valdyti klasę, spęsti susidariusius konfliktus, dalyvauti kuriant ir įgyvendinant integruotų specialiųjų poreikių mokinių mokymo(-si) programas, vertinti mokinių pasiekimus, ugdyti mokinių pasitikėjimą, atpažinti specialiuosius mokinių poreikius ir efektyviai dirbti praktikos mėnesio nepakanka. Asistentai pritaria, jog tokios praktikos ir būtinos, ir naudingos, ir reikalingos. Taipogi mokytojams sudėtinga susirasti darbą neturint patirties, Comenius asistentai teigia, jog ši praktika prideda jiems padės įsidarbinti Lietuvos mokyklose. Praktika leidžia pamatyti ar asmuo pasiruošęs būti mokytoju.

„Jaunas mokytojas turi puikią progą pasimokyti būti mokytojui. Asmeniškai aš jaučiuosi labiau pasiruošusi mokytojos darbui, po šios praktikos.“ (D4 Turikija)

„Suteikia galimybę giliau įsitraukti į mokomąjį procesą. Galimybė patobulinti savo kaip mokytojo įgūdžius, prieš pradėdant dirbti normalų darbą Padeda pažvelgti į save ir į visą pedagoginį procesą“ (D5 Suomija)

„Bet kokia praktika padeda suprasti kaip funkcionuoja sistema, išmoko naujų mokymo metodų, pamokų strategijų, supažindina su mokinio psichologija“. (D3 Ispanija)

„Galimybė pabūti mokytojo vietoje, stebėti kaip dirba kiti, kokius metodus naudoja, kaip mokiniai įtraukiami į ES projektą“ (D1 Italija)

„Tai puiki galimybė praplėsti akiratį, nuspręsti kokie mokymo metodai veikia, kurie – tik teorinės žinios, kurios pamokų metu neduoda jokių vaisių, suprasti mokinio norus, jo galimybes ir kaip pats mokytojas savo įvairiais įgytais įgūdžiais gali padėti vaikui ar mokiniui pasiekti geriausių rezultatų“ (D9 Graikija)

„Žinios, gebėjimai bei patirtis įgyta praktikos metu užsienio šalių mokyklose padeda ne tik mokytojų profesiniam tobulinimui, bet taip pat ir pačiai mokyklai, kurioje asistentas norės dirbti baigęs asistento praktiką“ (D8 Italija).

3.2.2 Tyrimo dalyvių profesinis tobulinimas(-is) – tarpkultūrinių kompetencijų raiška

Dalyvaudamas tarptautinėje praktikoje asmuo keičiasi ir tobulėja ne tik iš profesinės pusės, tačiau jis susipažįsta su kitos kultūros tradicijomis, vertybėmis, priima kitokį mąstymą, elgesį, būdo ir kultūros bruožus. Tarpkultūrinių kompetencijų modelį sudaro žinios, nuostatos, interpretavimo ir susiejimo įgūdžiai, atradimo ir sąveikos įgūdžiai bei kritinis kultūrinis sąmoningumas / politinis iš(si)ugdymas. Kai kurie mokslininkai B. Byram'o (1997) sudarytą modelį papildė kalbos kompetencija. Interviu metu *Comenius* asistentų buvo klausama, trijų tarpkultūrinės kompetencijos raiškų: per žinojimą, nuostatas bei įgūdžius.

Žinios. *Kokių žinių reikia važiuojant, kad nebūtų kultūrinio šoko?*

Comenius asistentai, dažniausiai teigė: tam, kad išvengti kultūrinio šoko nuvykus į kitą kultūrą būtina žinoti šalies religiją, papročius, istoriją, kultūrinius skirtumus.

„Manau, kad būtų naudinga žinoti, kokai šalies religija. Mano atveju, tai ji nieko nenustebino, nes jau Turkijoje buvau su *Erazmus* programa, bet tarkim, tas kuris nežino, nelabai domis, bet ruošiasi važiuoti, tai patarčiau perskaityt kokiam google.lt (internetinis puslapis aut.past.). Dar svarbu žinot kad pvz, tokioj kaip Turkijoje gilus patriarchatas, tai kokiam svetimui vyrui jau geriau neužkalbinti moters, bet čia aišku tik kai kuriuose regionuose taip“ (D4 Turkija)

„nežinau, iš tikrųjų ar tik man taip pasisekė ar portugalai iš ties tokie malonūs, meilūs, net galėčiau pasakyti, visad kai sveikinasi pasibučiuoja, tai manau, kad žmogus vykdamas ten taip negautų šoko, ko tas portugalas lenda, reiktu šalim pasidomėti.<...> aš jau antrą kartą važiauvau į Portugaliją, tai galima sakyti nebebuvo kas labai nustebintų ar sukręstų.“ (D2 Portugalija)

Nuostatos – tai smalsumas ir atvirumas, pasirengimas sustabdyti nepasitikėjimą kitomis kultūromis ir perdėtą pasitikėjimą savąja kultūra, pasiruošimas bendrauti su kitokios kultūrinės patirties žmonėmis; noras atrasti kitokias perspektyvas interpretacijai ir pan.;

Kokias išankstines nuostatas turėjai?

Išankstinės nuostatos	Jokių nuostatų stengiausi nesusikurti	Stengiausi nesusidaryti išankstinės nuomonės apie šalį, tokiu būdu galima sakyti apsaugojau nuo kultūrinio šoko. (D9 Italija)
		Neturėjau jokių išankstinių nuostatų. Buvau optimistiškai nusiteikusi. Galbūt šias nuotaikas šiek tiek pakeitė kai kurių

		<p>mokytojų skeptiškas požiūris į mane bei nepasitikėjimas mano išsilavinimu ir kompetencija. (D8 Italija)</p> <p>Prieš išvažiuojant apie pusę metų elektroniniais laiškais bendravome su praktikos vadovu, todėl galėjau domėtis ir klausinėti visko apie mokyklą, būsimą veiklą. Išpūdis nuo pradžių buvo teigiamas, toks išliko iki dabar. Vis dėl to išvykdama stengiausi neturėti jokių išankstinių nuostatų, kadangi niekada nežinau ko tikėtis, kaip viskas vyks, tam kad, išvengti nusivylimo ar nesusipratimų geriau važiuoti be jokių stereotipų, be didelių lūkesčių. (D2 Portugalija)</p> <p>Kadangi tą šalį jau buvau mačiusi ir šiek tiek gyvenusi prieš tai, tai viską taip ir žinojau iš anksto, jokių samprotavimų nekilo. (D4 Turkija)</p> <p>Jokių nuostatų neturėjau, kadangi jau ne pirmą kartą svečiuojuosi Suomijoje, todėl viskas pažįstama. (D5 Suomija)</p> <p>Nelabai turėjau, tiesiog važiauvau teigiamai ir atvirai nusiteikusi. Po praktikos tik mažiau, kad ji nebuvo gerai suorganizuota. (D3 Ispanija)</p>
	Baimės	<p>Sunku kažko tikėtis, nes dar nebuvo gyvenus užsienyje. Prieš atvykstant atrodė, kad bus viskas sudėtingiau, nerimavau, kad ko nors nesuprasiu (D1 Italija).</p> <p>Vykstant į Italiją, buvo šiokių tokių baimių, nuogastavimų. Bet nerimavau ne dėl to, kad nauja šalis ar žmonės, bet galvojau ar bendraujant anglų kalba išliks būti savim, atskleisti savo charakterį, parodyti kokia esu (D7 Italija)</p> <p>Šiek tiek dvejojau kaip mane priims. Šiaip bendravom anksčiau laiškas su savo mentore, ji pristatinėjo šalį, mokyklą kurioj dirbsiu, bet taip, kad kokias nuostatas susidaryčiau nebuvo. Tik nerimavau, kad gal nepavyks bendrauti angliškai su lenkais, nes kiek tekdavo girdėt jie tik savo kalba šneka su kitataučiu, nors ir puikiai galėtų šnekėti angliškai ar rusiškai. Bet nuvykus mano baimės išsisklaidė, gan šiltai priėmė. (D6 Lenkija)</p>
	Kultūriniai skirtumai	<p>Per pamoką pavartočiau žodį hell, kas sukėlė kai kurių tėvų didžiulį pasipiktinimą <...> taip pat tiek pradines, tiek gimnazijos ir liejaus mokiniai rinkdavosi bendrai maldai (D9 Graikija)</p>
		<p>džiaugiausi atsidūrusi Graikijoje jai esant ekonominėje bėdoje, kadangi galėjau palyginti Lietuvos ir Graikijos piliečių politinį aktyvumą; deja, graikai šiuo atžvilgiu stipriai lenkia mus, nes streikai, jų nuomone, yra vienas būdu parodyti savo nepasitenkinimą, nepritarimą, norą tapti naujos visuomenės sudėtimi. Be abejo, dalyvaujant kasdienėje veikloje, pažindinausi ir</p>

	Tarpkultūrinių kompetencijų tobulinimas	su graiku kalba, jų kalboje esančiais posakiais, jų reikšmėm, lyginau su lietuviškai. (D9 Graikija)
		Po kelerių mėnesių praleistų Italijoje jaučiausi vis geriau ir geriau; aplinkiniai, t.y. vietinis sociumas, vis labiau kreipė į mane dėmesį, noriai pažindinosi su manimi, mano šalimi, jos kultūra, geografine padėtimi, tradicijomis. <...> mano ir mane priimančios šalies bendravimui, tapo lengviau suprasti ir įsigilinti į jų kultūra, perprasti jų vertybes, šeimos, religijos, švietimo svarba.(D1 Italija)
		Manau, kad tikrai patobulėjo mano nuostatos kitos kultūros atžvilgiu: lengvai ir be problemų derinausi prie naujos virtuvės, nauju valgymo įpročiu, kavos gėrimo pertraukėlių, siestos, t.y. man neįprastu darbo valandų. (D3 Ispanija)

Lentelė Nr.8 Tarpkultūrinių kompetencijų raiška. Žinios

Iš interviu pastebima, kad asistentai, dauguma jų, neturėjo susidarę iš ankstinių nuostatų. Keli jau buvo anksčiau buvę toje šalyje, dėl to jautėsi ramiai ir prie Comenius praktiką: „*Jokių nuostatų neturėjau, kadangi jau ne pirmą kartą svečiuojuosi Suomijoje, todėl viskas pažįstama*“.(D5 Suomija). Kiti įvardijo nuostatų nebuvimą, aiškindami jog nekuria nuostatų iš baimės, tačiau vadinama *savirefleksija* – savęs vertinimas, jau yra nuostata.. Tai - gebėjimas pažvelgti į save iš šalies, noras bei gebėjimas analizuoti savo elgesį „*Vykstant į Italiją, buvo šiokių tokių baimių, nuogąstavimų. Bet nerimavau ne dėl to, kad nauja šalis ar žmonės, bet galvojau ar bendraujant anglų kalba išliks būti savim, atskleisti savo charakterį, parodyti kokia esu*“ (D7 Italija)

Nors šį gebėjimą įvardijo tik viena tyrime dalyvavusi asistentė, tai nėra prielaida manyti, kad savirefleksija nereikalinga tarpkultūrinei kompetencijai. Mokslinės literatūros analizė rodo (Johann ir kt. 1998), kad šis gebėjimas yra būtinas tarpkultūrinės kompetencijos turinio elementas.

Gebėjimai.

Kaip sekėsi bendrauti su tos mokyklos, kultūros nariais?

Gebėjimai užmegzti ryšius	Visada priimdavo mane draugiškai	Visi esame draugai, jaučiu didelį palaikymą, draugiškumą. Padeda kiek gali, kviečia į įvairius renginius, leidžia prisijungti prie jų vykdomų projektų, kartu keliaujame po Italiją. (D1 Italija)
		Nuostabiai, tiek su vaikais, tiek su mokytojais sutarėme gerai, turėjau daug veiklos, visur kvietė, gal dėl to kad ispanai šiaip šilta šalis tiek savo klimatu tiek žmonėmis. (D3 Ispanija)
		Susiklostė labai šilti santykiai su mokyklos nariais, visi draugiškai padeda kai reikia. (D5 Suomija)
		Draugiškas kolektyvas (D4 Turkija)
		Arba portugalai labai svetingi arba tik man pasisėkė, nes su mokyklos nariais sutariu puikiai. <...>tie su kuriais bendrauju galiu drąsiai draugais vadinti. Mokyklos direktorius puikus žmogus, leido

		<p>man naudotis mokyklos kompiuteriu, visada paklausia ar viskas gerai.<...> praktikos vadovas padėjo susirasti gyvenamąją vietą, aprodė miestą, papasakojo apie savo šalį, kultūrą, gyvenimo būdo ir žmonių asmeninių savybių ypatumus, dėsto portugalų kalbą man asmeniškai. <...> mokiniai irgi stengiasi su manim bendrauti, ypač mažesnieji, kuriems dėstau, visada pribėga pasisveikinti ir labai džiaugiasi sužinoję, kad neplanuotai dalyvausiu jų pamokose. Vyresnieji santūresni, labiau užkalbina socialinio tinklapiu pagalba, bet ir tai privalumas, nes suteikia galimybę bendrauti anglų kalba. (D2 Portugalija)</p>
		<p>Puikiai, buvau labai šiltai priimta tiek mokiniu, tiek viso kolektyvo. (D8 Italija)</p>

Lentelė Nr.9 Profesinių kompetencijų raiška

Prie gebėjimų priskirtas kategorija visada priimdavo mane draugiškai. Visi interviu dalyviai maloniai kalbėjo apie tos šalies, kurioje atlieka praktiką draugišką bendravimą. Tad galima vienintelė subkategorija šiuo klausimu *Kaip sekėsi bendrauti su tos mokyklos, kultūros nariais?*

„Visi esame draugai, jaučiu didelį palaikymą, draugiškumą.“ (D1 Italija). „Susiklostė labai šilti santykiai su mokyklos nariais, visi draugiškai padeda kai reikia. (D5 Suomija).“ mokiniai irgi stengiasi su manim bendrauti, ypač mažesnieji, kuriems dėstau, visada pribėga pasisveikinti ir labai džiaugiasi sužinoję, kad neplanuotai dalyvausiu jų pamokose.“ (D2 Portugalija)

Tarpkultūrinės kompetencijos patobulinimas

		<p>džiaugiausi atsidūrusi Graikijoje jai esant ekonominėje bėdoje, kadangi galėjau palyginti Lietuvos ir Graikijos piliečių politinį aktyvumą; deja, graikai šiuo atžvilgiu stipriai lenkia mus, nes streikai, jų nuomone, yra vienas būdu parodyti savo nepasitenkinimą, nepritarimą, norą tapti naujos visuomenės sudėtimi. Be abejo, dalyvaujant kasdienėje veikloje, pažindinausi ir su graiku kalba, jų kalboje esančiais posakiais, jų reikšmėm, lyginau su lietuviškai. (D9 Graikija)</p>
		<p>Po kelerių mėnesių praleistų Italijoje jaučiausi vis geriau ir geriau; aplinkiniai, t.y. vietinis sociumas, vis labiau kreipė į mane dėmesį, noriai pažindinosi su manimi, mano šalimi, jos kultūra, geografinę padėtimi, tradicijomis. <...> mano ir mane priimančios šalies bendravimui, tapo lengviau suprasti ir įsigilinti į jų kultūrą, perprasti jų vertybes, šeimos, religijos, švietimo svarba.(D1 Italija)</p>
		<p>Manau, kad tikrai patobulėjo mano nuostatos kitos kultūros atžvilgiu: lengvai ir be problemų derinausi prie naujos virtuvės, nauju valgymo įpročiu, kavos gėrimo pertraukėlių, siestos, t.y. man neįprastu darbo valandų. (D3 Ispanija)</p>

3.3 Tyrimo rezultatų analizė ir apibendrinimas

Tyrimo rezultatai rodo, kad Comenius praktiko metu įgyjamos profesinės ir tarpkultūrinės kompetencijos. Kaip teigia R. Adamonienės ir kt. (2001) profesinė kompetencija yra susijusi su sugebėjimu realiai atlikti tam tikras užduotis konkrečiose veiklos srityse „Tai asmens savita raiška jam sėkmingai sprendžiant profesines problemas“ (Adamonienė 2001: 34). Mokytojo darbe reikšmingos visos kompetencijos, tačiau profesinė yra svarbiausia, nes tiesiogiai siejasi darbo su vaikais įgūdžių, žinių, mokėjimų bei pasiekiamų rezultatais. Comenius asistentai daugiausia orientuoti į praktinę veiklą pamokų metu – pamokos vedimas, pagalba silpnesniems bei gabesniems, sutelkiantys vaikų dėmesį kūrybiniai žaidimai, pagalba mokytojui taisant darbus. Taip pat yra įtraukiami ir į projektinę, užklasinę veiklą, savęs reprezentavimą mokyklos bendruomenei. Pagal mokytojo profesijos aprašą (Priedas nr. 5) būsimieji mokytojai praktikos metu gilina beveik visas apraše nurodomos kompetencijų sritis – IT naudojimo, ugdymo(si) aplinkos saugumo, dalyko turinio planavimo ir tobulinimo, dažnai mokinius motyvuoja, palaiko. Taip pat patys mokytojai praktikos metu projektuoja savo karjerą: kiekviena pamoka, renginys, projektas, ekskursija, bendravimas su kitos kultūros žmonėmis prisideda prie profesinių kompetencijų tobulinimo, kurios įgyjamos tik per patirtį. Profesinės veiklos metu sukaupta patirtis tampa tolesniu mokytojo pažinimo ir mokymosi pagrindu.

Neatsiejamai tobulinama ir tarpkultūrinė kompetenciją – tarptautinis projektas sukuria sėkmingas tarpkultūriškai profesinį tobulinimą(si). Ypatingai lavinama tarpkultūrinė komunikacija, kadangi asistentai su vaikais ir mokytojais bendrauja anglų arba tos šalies kalba, taip susipažįsta iš arti su šalies kultūrinėmis vertybėmis, tradicijomis.

IŠVADOS

1. Remiantis užsienio ir Lietuvos mokslinė literatūra buvo išanalizuota kompetencijos sampratos įvairovė, mokytojų profesinė kompetencija, tarpkultūrinė kompetencija. Taip pat pristatytas profesinio tobulinimosi aspektas, projekto samprata bei tarptautinis projektas *Comenius* asistentas skirtas būsimų mokytojų profesiniam tobulinimuisi.
2. Kokybiniam tyrimui atlikti, remiantis mokslinė literatūra buvo sukurtas tyrimo instrumentas, kurį naudojant atliktas tyrimas *Comenius* asistento programos naudingumui nustatyti.
3. Atlikta būsimų mokytojų iš Lietuvos, dalyvavusių tarptautinėje *Comenius* asistento programoje interviu apklausa, kuria iširtas mokytojų profesinės kompetencijos ugdymas praktikos metu bei praktikos įtaką būsimą mokytojo profesiniam tobulėjimui; taip pat nustatytas programos veiksmingumas jų tarpkultūriniam pažinimui – labiausiai tarpkultūrinei komunikacijai.
4. Tyrimo pradžioje iškelta hipotezė – *Comenius* asistento programa yra efektyvi priemonė ugdant mokytojo tarpkultūrinės bei profesines kompetencijas, pasitvirtino
5. Tyrimas parodė, kad atliekant praktiką pagal *Comenius* asistento programą daugeliu atveju pagilino žinias apie mokytojo darbą, suteikė daugiau kantrybės dirbant su vaikais, išmokta atkreipti vaikų dėmesį pamoko metu, kūrybiškumo ieškant veiksmingų mokymo metodų bei pedagoginės patirties, kurios kai kurie iš būsimų mokytojų neturėjo arba turėjo minimalia.
6. Tyrimas parodė, kad „pagal mokytojo kompetencijų aprašą“ (2007) būsimieji mokytojai gilino šias kompetencijų sritis: informacinių technologijų naudojimo, ugdymo(-si) aplinkų kūrimo, dalyko turinio planavimo, dalyko turinio planavimo ir tobulinimosi, mokymosi proceso valdymo, mokinių motyvavimo ir paramos jiems, mokinių pažinimo ir jo pažangos pripažinimo bei asmeninio profesinio tobulėjimo.

REKOMENDACIJOS

Suformuluotų išvadų pagrindu galima pateikti rekomendacijas būsimiems projektų vykdytojams:

1. Analizuojant Comenius asistento profesinio tobulinimo(-si) reiškinį svarbus tyrimo aspektas be profesinių ir tarpkultūrinių kompetencijų ugdymo, yra tarpkultūrinės komunikacijos kompetencija. Dėl šios priežasties, svarbu nustatyti kokio lygio turi būti būsimojo projekto Comenius asistentas dalyvio kalbinės kompetencijos, norint dalyvauti projekte.
2. Išanalizuoti Comenius asistentų visuminės patirtis apimant didžiąją dalį projekte dalyvavusių asistentų.

Comenius programos koordinatoriams

1. Sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti šiame projekte, suteikiant galimybę didesniai kiekiui būsimų asistentų dalyvauti šiame projekte, taip suteikti galimybę programoje dalyvauti ir mokytojams kurie turėjo minimaliai patirtį, pvz. iki dviejų mėnesių.
2. Taip pat suteikti galimybę pačiam asistentui pasirinkti mokymo įstaigą. Atliekama praktika turėtų labiau susijusi su ta disciplina, kurią būsimas mokytojas studijavo Lietuvoje ir turi atitinkamą kvalifikacijos laipsnį.
3. Turėtų tiksliau nubrėžtos asistento veiklos galimybės Lietuvoje, jo popamokinė veikla.
4. Sudaryti sąlygas būsimam mokytojui daugiau nei vieną kartą dalyvauti šioje programoje bei didinti darbo valandas (šiuo metu 16 val. per savaitę).

LITERATŪRA

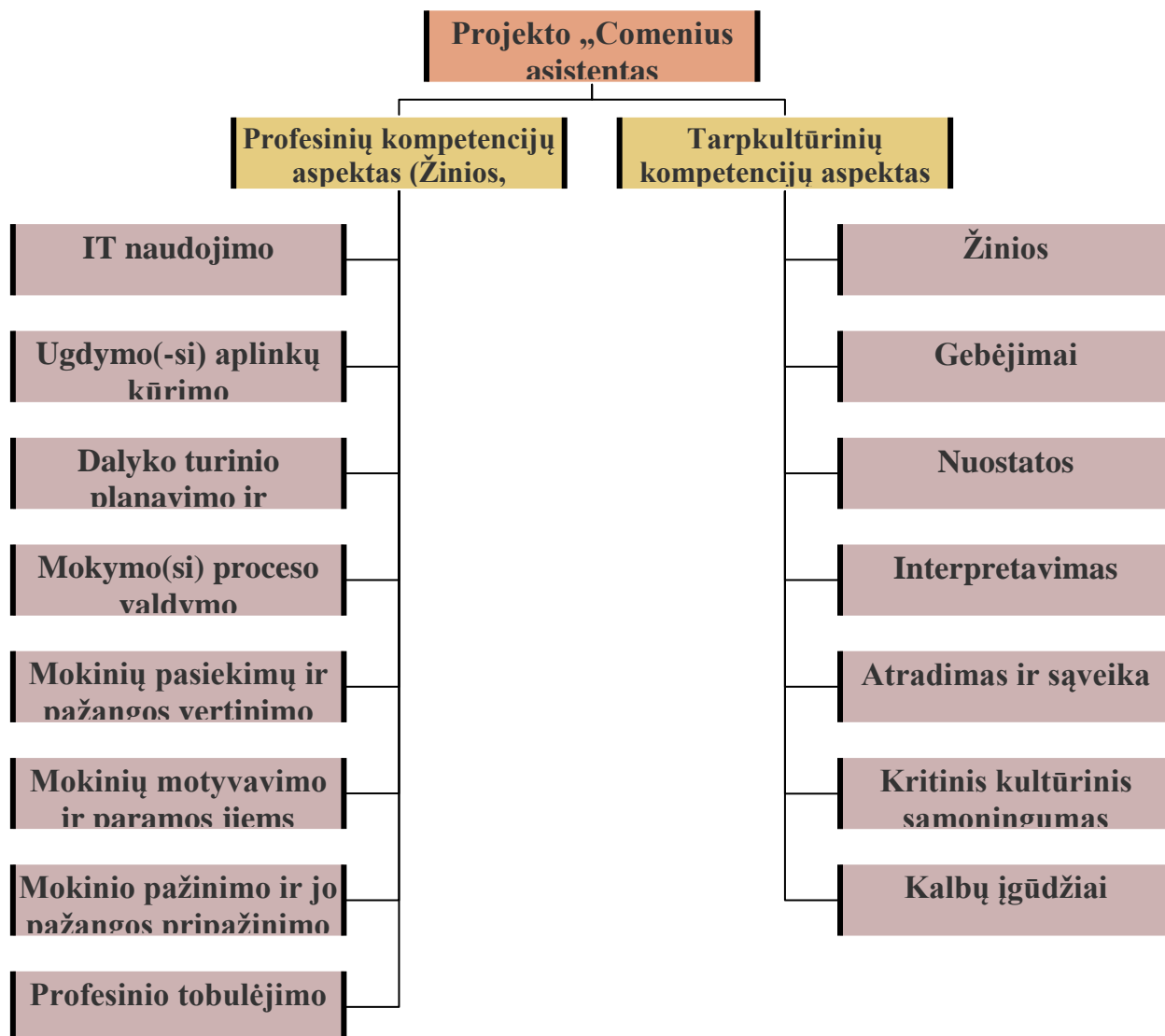
1. Adamonienė, R. ir kt. 2001. Profesinio rengimo pagrindai: vadovėlis aukštųjų mokyklų pedagoginio kryptingumo studentams, magistrantams, profesijos pedagogams. Vilnius: Petro ofsetas.
2. Adomaitienė, J., Zubrickienė, I., Teresevičienė, M. 2007. Profesinis mokytojų ir dėstytojų tobulėjimas atliekant veiklos tyrimą.
3. Barkauskaitė M. 2001. Mokytojų kvalifikacijos kėlimas – nuolatinio mokymosi pagrindas in *Pedagogika*, nr. 52.
4. Barzelis, A. Barcytė, L. 2008. Studentų tarpkultūrinės kompetencijos ugdymas taikant kooperuotų studijų metodą. Šiauliai
5. Berger, P. L., Luckmann, T. 1999. Socialinės tikrovės konstravimas. *Traktatas*. Vilnius: Pradai.
6. Birenbaum, M. & Dochy, F. 1996. Alternatives in Assessment of Achievement, Learning Processes and Prior Knowledge. Boston, MA: Kluwer Academic.
7. Bitinas B. 2002. Pedagoginės diagnostikos pagrindai. Vilnius: Parama.
8. Bitinas, B., Žydžiūnaitė, V. 2008. Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužo leidykla - spaustuvė
9. Boyatzis, R. E. 1982. The Competent Manager. New York, NY; Wiley. Prieiga per internetą: [žiūrėta 2011 04 18].<http://books.google.com/books?id=KmFR7BnLdCoC&pg=PA10&hl=lt&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false>
10. Byram, M. 1997. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters.
11. Byram, M. 2004. INCA: Portfolio of Intercultural Competence. Prieiga per internetą: [žiūrėta 2011 04 18] <www.incaproject.org>
12. Byram, M. and Zarate, G. 1997. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence. In: M. Byram, G. Zarate and G. Neuner Sociocultural Competence in Language Learning and Teaching. Strasbourg: Council of Europe
13. Comenius Assistantships. 2009. Good practice guide for host schools and assistants. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. European Communities.
14. Čiužas, R. 2007. Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis.

15. Čiužas, R. 2007. Mokytojų didaktinės kompetencijos raiška kintant edukacinei paradigmai. Daktaro disertacija. Kaunas: KTU leidykla
16. Čiužas, R., Navickaitė, J., Ušeckienė, L. 2009. Mokytojų profesinės kompetencijos plėtotė ir jos kaitos poreikis *in* Mokytojų ugdymas. 2009. Nr. 13(2). Šiauliai: ŠU leidykla
17. Dijk, T. A. 1985. *Principles of critical discourse analysis*. London: Academic Press.
18. Dzenuškaitė, S. 1991. Mokinių nepamokinės veiklos tobulinimas: metodinės rekomendacijos. Vilnius : PMTI.
19. Europinės mokymosi visą gyvenimą kompetencijos. Lietuvos švietimo plėtotės strateginės nuostatos švietimo gairės (2003-2012 metai).
20. Fantini, A. 2000. *Report by the Intercultural Communicative Competence Task Force*. Brattleboro: World Learning.
21. Foucault, M. 1998. Diskurso tvarka. Vilnius: Baltos lankos.
22. Guskey, Th. R. 2004. Profesinio tobulinimosi vertinimas. Vilnius: garnelis.
23. Guskey, Th. R., Huberman, M. (1995). *Professional development in education: New paradigms and practice*. New York: Teachers College Press.
24. Jacikevičius, A. 1994. Siela, mokslas, gyvenimas. Vilnius: Žodynas.
25. Jovaiša, L. 1993. Pedagogikos terminai. Kaunas: Šviesa.
26. Jucevičienė, P. 2002. Edukologijos mokslas ir studijos mokyklos informacinių technologijų pažangai. Informacijos technologija mokykloje: tarptautinės konferencijos medžiaga. [žiūrėta 2011 01 05]. Prieiga per internetą: <<http://www.emokykla.lt/mokymas/mokymopr/konferar/2002-04/PJ.zip>>
27. Jucevičienė, P., Čiužas, R. 2006. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija in Švietimo problemų analizė. Mokyklų tobulinimo programa. 2006 m. spalio Nr. 5(8). Vilnius: Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.
28. Jucevičienė, P., Lepaitė, D. 2000. Kompetencijos sampratos erdvė. Socialiniai mokslai. Edukologija. Nr.1(22).
29. Juozaitis, A. M. 2000. Besimokantieji suaugusieji. Vilnius: Danielius
30. Kardelis, K. 2005. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Šiauliai: Liucijus
31. Kas yra Socrates programa. [žiūrėta 2011 04 18] Prieiga per internetą: <http://www.viko.lt/uploads/files/2010/04/2010041647.pdf>
32. Kirby, J. R. 1988. Style, strategy and skills in reading. In R.R. Schmeck (Ed.), *Learning strategies and learning styles: perspective on individual differences*. New York: Plenum Press
33. Kolb, D. A., 1999. *Experiential learning Theory: Previous Research and New Directions*. Cleveland. [žiūrėta 2011.01.02]. Prieiga per internetą: <http://learningfromexperience.com/>

34. Kučinskas, V., Kučinskienė, R. 2005. Socialinių projektų rengimas ir valdymas. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
35. Laužackas, R. 2005. Profesinio rengimo metodologija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
36. Lepaitė, D. 2001. Kompetenciją plėtojančių studijų programų lygio nustatymo metodologija (verslo studijų atvejis). Daktaro disertacija. Kaunas Kauno technologijos universiteto leidykla.
37. Lietuvos mokytojų didaktinė kompetencija. 2006 spalio. Nr. 5(8)). Švietimo analizė.
38. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas (2007 m. lapkričio 23 d. Nr. ISAK-2275) „Dėl mokyklų vadovų, jų pavaduotojų ugdymui, ugdymą organizuojančių skyrių vedėjų, mokytojų, pagalbos mokiniui specialistų kvalifikacijos tobulinimų programų tvarkos aprašo patvirtinimo“.
39. Lietuvos mokytojų profesinis tobulėjimas. 2010. Vilnius: Lodvila
40. LR Mokslo ir studijų įstatymas. 2009 m. balandžio 30d. Nr. XI-242. [Žiūrėta 2011 04 15]. Prieiga per internetą: <<http://www.smm.lt/ti/docs/istatymai/MSI.pdf>>
41. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2003 06 17 Nr. IX-1630.
42. Lietuvos Švietimas. Tik faktai. Metinis pranešimas. 2010. Vilnius: sapnų sala
43. Lietuvos švietimo plėtotes strateginės nuostatos švietimo gairės (2003-2012 metai). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pedagogų rengimo koncepcijos“ (2004 m. rugsėjo 16 d. Nr. ISAK-1441).
44. Luobikienė, I. 2010. Sociologinių tyrimų metodika. Kaunas: Technologija
45. Mažeikienė, N. ir Virgailaitė – Mečkauskaitė, E. 2007. Tarpkultūrinės kompetencijos matavimo ir vertinimo patirtis edukologijoje. in Socialiniai mokslai, 4 (58).
46. MGVP vadovas, IIa dalis: paprogramės ir veiklos. 2011 [žiūrėta 2011 05 01] Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/education/llp/doc/call11/part2_lt.pdf>
47. Mokyklos vadovo kompetencijos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. sausio 15 d. įsak. Nr. ISAK-55.
48. Mokymosi visą gyvenimą Europos kvalifikacijų sąranga. 2009. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/education/pub/pdf/general/eqf/broch_lt.pdf> [Žiūrėta 2011 05 28]
49. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas. 2007. Vilnius.
50. Patton, M. Q. 2002. Qualitative Research & Evaluation Methods. Thousand Oaks: Sage Publications.
51. Pedagogų rengimo kokybė Lietuvos aukštosiose mokyklose ir jų įsidarbinimo galimybės. 2002. Vilnius.
52. Sokol, J. 2001. Idealaus vadybininko portretas // Vadovo pasaulis, Nr. 9, p. 4–10.

53. Spencer, L. M. & Spencer, S. M. 1993. *Competence at work*. New York: Wiley
54. Staerfeldt, E., Mathiasen, CH. R. 1999. *Pedagogika ir demokratija*. Vilnius. Aidai.
55. Tamošiūnas T. 1999. Projektų metodas ugdymo praktikoje. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
56. Tarptautinė patirtinio mokymosi akademija. [Žiūrėta 2011 01 02]. Prieiga per internetą: <<http://www.viaexperientia.net/uploads/Kurso-programa.pdf>>
57. Teresevičienė, M. Adomaitienė, J. 2000. *Projektai mokymosi procese: mokomoji knyga*. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas.
58. Tidikis, R. 2003. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius.
59. Vaitkevičiūtė, V. 2002. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius. Žodynas.
60. Universität Kassel 2004. *Rahmenvorgaben für Schlüsselkompetenzen in Bachelor- und Masterstudiengängen der Universität Kassel*. [žiūrėta 2006-08-31]. Prieiga per Internetą <http://www.unsereuni.de/docs/Lehre/Modularisierung_Evaluation_Akkreditierung/UNIK/UNIK_AB_Schlusselkompetenzen_19_11_04.pdf#search=%22Rahmenvorgaben%20f%C3%BCr%20Schl%C3%BCsselkompetenzen%20in%20Bachelor%20und%20Masterstudieng%C3%A4ngen%20der%20Universit%C3%A4t%20Kassel%20%22>.
61. What is Comenius. Prieiga per internetą: <<http://socrates.um.edu.mt/comenius.html#what>> [žiūrėta 2010 12 15]
62. Zaukienė, A. 2005. Pradinių klasių mokytojo profesinės kompetencijos įsivertinimas. [Žiūrėta 2011 01 12]. Prieiga per internetą: <<http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/78/zukiene.pdf>>
63. Zuzevičiūtė, V., Tandzegolskienė, I. 2008. Europos Sąjungos kvalifikacijų sąranga: iššūkiai švietimo sistemai (edukologijos doktorantūros studijų tobulinimo atvejo analizė) in *Mokytojų ugdymas*. Nr. 10.
64. Žydžiūnaitė V. (2007). *Tyrimo dizainas: struktūra ir strategijos: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
65. [Žiūrėta 2011 01 02] Prieiga per internetą: < <http://www.eesf.lt/index.php?id=235>>

Priedas Nr. 1
Comenius asistento objekto operacionalizacija

Priedas Nr. 2

Tarpkultūrinių kompetencijų modelis pagal M. Byram (1997)

Tarpkultūrinės kompetencijos pagal M. Byram modelis	Žinios	Žinios apie savo ir kitos kultūrinės grupės vertybių sistemas	Žinios apie programą Bendros žinios apie šalį: kultūrinės, istorinės, politinės, socialinės Švietimo sistema Priimančioji institucija
		Žinios apie kultūros praktikas ir kuriamus produktus	
	Nuostatos	Smalsumas, atvirumas	Naujai patirčiai
		Tolerancija	Kitai kultūrai
		Realistinis savęs vertinimas	Kitai kultūrai
		Nuostatos	Kitai nuomonei, elgesiui
		Empatija	Gebėjimas save realistiškai vertinti
			Savirefleksija
	Susiejimo ir interpretavimo įgūdžiai	Gebėjimas interpretuoti kitos kultūros įvykius ir dokumentus	Lietuvoje ir kitoje šalyje
		Paaiškinti ir susieti kitos kultūros įvykius ir dokumentus su savo kultūros įvykiais ir dokumentais	Patirtis įgyta praktikos metu Gebėjimas identifikuoti skirtumus ir panašumus tarp praktikų.
	Atradimo ir sąveikos įgūdžiai	Gebėjimas įgyti naujas žinias apie kultūrinės ir socialines praktikas	
		Elgesio lankstumas	
Greita orientacija			
Gebėjimas taikyti naujai įgytas žinias, nuostatas ir įgūdžius realaus laiko sąveikų sąlygomis			

	Kritinis kultūrinis sąmoningumas / politinis išsiugdymas	Gebėjimas remiantis daugeliu kriterijų kritiškai vertinti perspektyvas, praktikas ir veiklos produktus savo ir kitose kultūrose	Kas turėtų būti keičiama, tobulinama programoje. Ar reikalingos tokios pobūdžio programos.
--	--	---	---

Priedas Nr. 3. Tyrimo klausimynas (pirminis)

Busimų mokytojų – Comenius asistentų apklausa „Comenius asistento praktikos naudingumas / nenaudingumas“.

I. Instrukcinis – motyvacinis blokas

Tyrimo tikslas: Nustatyti ir įvertinti projekto *Comenius asistentas* naudingumą (teikiamas galimybės, panaudojimo galimybės) kaip busimų mokytojų profesinio tobulinimo(-si) prielaidą, ugdant tarpkultūrines ir profesines kompetencijas.

Jūs dalyvavote / dalyvaujate *Comenius asistento* praktikos programoje. Siekiant iširti ir nustatyti „*Comenius asistentas*“ projekte dalyvavusių busimų mokytojų iš Lietuvos požiūrį į šio projekto poveikį jų tarpkultūriniam pažinimui ir profesiniam tobulėjimui bei nustatyti galimybes ugdytis tarpkultūrinėms ir profesines kompetencijoms, labai svarbi Jūsų nuomonė.

Apibendrinant apklausos rezultatus ar juos publikuojant, Jūsų vardas ir pavardė **nebus** minimi.

Demografinis blokas

Lytis	Amžius	Praktikos trukmė	Šalis, kurioje buvo atliekama praktika

II. Diagnostinis blokas*

Interviu metu, galima klausimų kaita, kadangi naudojamas pusiau struktūruotas giluminis interviu tyrimo metodas. Pateikiamos tik pagrindinės interviu temos..

1. Studijų programa (programos) Lietuvoje.
2. Ar esi dalyvavusi (-avęs) kitose tarptautinėse programose.
3. Iš kur sužinojote apie „Comenius asistento“ programą.
4. Priežastys paskatinusios dalyvauti „Comenius asistento“ programoje.
5. Patirtis įgyta tarptautinės praktikos metu.
 - a. Kokį dalyką dėstai, ar tai siejasi su tavo specialybe įgyta Lietuvoje?
 - b. Kodėl pasirinkai būtent tą dalyką dėstyti praktikos metu?
 - c. Papasakok ką konkrečiai veiki praktikos metu.
 - d. Kaip sekasi bendrauti su tos mokyklos nariais?
 - e. Ar turėjai išsikėlusi/išsikėlęs kokius nors tikslus vykdama (-as) į tą šalį? Kokie tie tikslai? Ar pavyko juos įgyvendinti?

- f. Kokias turėjai išankstines nuostatas ar sampratas prieš važiuojant atlikti praktikos ir dabar, kaip tas požiūris keitėsi?
 - g. Ką Tau davė praktika/darbas kitos šalies mokykloje?
 - h. Ar patobulinai mokymo įgūdžius? Kaip? (Užsienio kalba, bendravimas su vaikais, susidariusių problemų sprendimas ir pan.)
6. Praktikų skirtumai/panašumai tarp Lietuvos ir šalies kurioje esi/buvai (jei turėjai pedagoginę praktiką Lietuvoje)?
 7. Sunkumai su kuriais susidūrėte praktikos metu ar ruošiantis važiuoti.
 8. Rekomendacijos – ar tokios praktikos būtinos, reikalingos ar priešingai. Jei turėtum galimybę patobulinti „Comenius asistento“ programą, ką keistum?
 9. Ar pritartum teiginiui, jog Comenius asistento programa padeda būsimųjų mokytojų profesiniam tobulinimui? Pagrįsk savo nuomonę.

Priedas Nr. 4. Tyrimo klausimynas (modifikuotas pirminis)

Busimų mokytojų – Comenius asistentų apklausa „Ką jums suteikė Comenius asistento praktika?“

Instrukcinis – motyvacinis blokas

Tyrimo tikslas: Nustatyti ir įvertinti projekto *Comenius asistentas* naudingumą (teikiamas galimybės, panaudojimo galimybės) kaip busimų mokytojų profesinio tobulinimo(-si) prielaidą, ugdant tarpkultūrines ir profesines kompetencijas.

Jūs dalyvavote / dalyvaujate *Comenius asistento* praktikos programoje. Siekiant iširti ir nustatyti „*Comenius asistentas*“ projekte dalyvavusių busimų mokytojų iš Lietuvos požiūrį į šio projekto poveikį jų tarpkultūriniam pažinimui ir profesiniam tobulėjimui bei nustatyti galimybes ugdytis tarpkultūrinėms ir profesines kompetencijoms, labai svarbi Jūsų nuomonė.

Apibendrinant apklausos rezultatus ar juos publikuojant, Jūsų vardas ir pavardė **nebus** minimi.

Demografinis blokas

Lytis	Amžius	Praktikos trukmė	Šalis, kurioje buvo atliekama praktika

Kokiose tarptautinėse programose esate dalyvavę(-usi)? Išvardinkite.

Priežastys paskatinusios dalyvauti *Comenius asistento* programoje.

Diagnostinis blokas

Žinių blokas

1. Kokį dalyką dėstei ir ar/kaip tai siejasi su tavo įgyta specialybe Lietuvoje?
2. Kas paskatino pasirinkti dėstyti tokią discipliną?
3. Ką konkrečiai veikei praktikos metu, papasakok.
4. Kokių žinių reikia važiuojant, kad nebūtų kultūrinio šoko?

Nuostatų blokas

5. Praktikų ten ir čia skirtumai/panašumai
6. Kokias išankstines nuostatas turėjai?
7. Kaip sekėsi bendrauti su tos mokyklos, bendruomenės nariais?
8. Kokie reikšmingi skirtumai išryškėjo tarp tavęs ir tos kultūros narių?
9. Kokios problemos kilo dėl skirtingų kultūrų vertybių, požiūrių, veiklos.

10. Jausmai prieš atliekant praktiką kitoje šalyje ir kaip jautiesi dabar? Kokias išankstines nuostatas turėjai prieš važiuodamas (-dama)?

Įgūdžių/gebėjimų blokas

11. K davė buvimas praktikoje?

12. Ar/kaip pavyko įgyvendinti išsikeltus tikslus?

13. Ar / kaip pavyko patobulinti mokymo įgūdžius?

14. Comenius asistento praktika – kaip profesinio tobulinimo(-si) *dalis*

15. Kaip sekėsi bendrauti su tos mokyklos, kultūros nariais?

16. Ar/kaip patobulinai mokymo įgūdžius?

17. Kokias profesines kompetencijas patobulinai?

18. Kokias tarpkultūrines kompetencijas patobulina?

Priedas Nr. 5

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo
ministro 2007 m. sausio 15 d.
įsakymu Nr. ISAK-54

MOKYTOJO PROFESIJOS KOMPETENCIJOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas (toliau – Aprašas) reglamentuoja mokytojo profesinės veiklos pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamas specialiojo ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų švietimo programas kompetencijų grupes, kompetencijas, gebėjimus.

2. Aprašo paskirtis – nustatyti vienodus mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus, reikalingus profesinėje veikloje.

3. Apraše vartojamos sąvokos:

Bendrakultūrinė kompetencija – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje(-se) kultūroje(-se).

Profesinės kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespecifikuojant pagal ugdymo turinio koncentrus/sritis.

Bendrosios kompetencijos – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą.

Specialiosios kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio koncentre/srityje.

Kitos Apraše vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63 – 2853) vartojamas sąvokas.

4. Mokytojo profesijos kompetencijos apima bendrakultūrinę, profesines, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas.

II. MOKYTOJO BENDRAKULTŪRINĖ KOMPETENCIJA

5. Mokytojo bendrakultūrinę kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

5.1. saugoti ir plėtoti daugialypę, tautinių mažumų patirtimi praturtintą Lietuvos kultūrą;

5.2. dalyvauti kuriant pilietinę visuomenę: suvokti švietimo demokratizavimo, decentralizavimo procesus, paaiškinti šalies konstitucinės demokratijos teoriją ir praktiką, skatinti ir palaikyti teisinių normų laikymąsi;

5.3. gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį ir etninį tapatumą;

5.4. vadovautis šiuolaikine švietimo paskirties samprata: kurti informacinę ir žinių visuomenę;

5.5. integruoti pasaulio istorijos, geografijos, kultūros žinias vertinant Europos Sąjungos šalių kultūrų įvairovės poveikį Lietuvai;

5.6. dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose naudojant socialinių, gamtos mokslų, naujų technologijų pasiekimus ir atliepti modernėjančios visuomenės iššūkius;

5.7. vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus bendraujant su mokiniais ir jų tėvais (globėjais, rūpintojais);

5.9. mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis;

5.8. mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis.

III. MOKYTOJO PROFESINĖS KOMPETENCIJOS

6. Mokytojo profesinės kompetencijos:

6.1. informacinių technologijų naudojimo;

6.2. ugdymo/si aplinkų kūrimo;

- 6.3. dalyko turinio planavimo ir tobulinimo;
- 6.4. mokymo/si proceso valdymo;
- 6.5. mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo;
- 6.6. mokinių motyvavimo ir paramos jiems;
- 6.7. mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo;
- 6.8. profesinio tobulėjimo.
- 7. Informacinių technologijų naudojimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 7.1. naudoti kompiuterio techninę ir programinę įrangą, pagrindines interneto paslaugas mokymo/si procese, ruošiant tekstinę ir vaizdinę informaciją;
 - 7.2. ugdyti mokinių informacinę kultūrą sistemingai plėtojant jų kompiuterinį raštingumą, laikantis etinių ir higieninių darbo su kompiuteriu reikalavimų.
- 8. Ugdymo/si aplinkų kūrimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 8.1. kurti saugią, mokinio emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystymąsi palaikančią ugdymo/si aplinką;
 - 8.2. saugiai ir veiksmingai pritaikyti fizinę erdvę, naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas, įrankius ir priemones;
 - 8.3. kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje mokinys turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir atrasti bendraminčių;
 - 8.4. kurti pokyčiams palankią ugdymo/si aplinką, kurioje mokinys jaučiasi saugus ir pasitikintis savimi bei kitais.
- 9. Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 9.1. parengti mokymo programą, teminį planą remiantis ugdymą reglamentuojančiais dokumentais;
 - 9.2. formuluoti mokymo/si tikslus bei uždavinius;
 - 9.3. atrinkti mokymo/si metodus, tinkamus mokymo/si tikslams pasiekti;
 - 9.4. parengti mokiniams įdomią ir patrauklią mokymo/si medžiagą;
 - 9.5. numatyti išteklius, būtinus mokymo/si tikslams pasiekti.
- 10. Mokymo/si proceso valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 10.1. siekti pusiausvyros tarp žinių perteikimo ir konsultavimo, vadovavimo ir lyderiavimo, stebėsenos ir priežiūros;
 - 10.2. taikyti įvairias psichosocialines ir edukacines intervencijas, padedančias valdyti konfliktus ir priimti sprendimus;
 - 10.3. tikslingai taikyti šiuolaikines ugdymo/si technologijas ir mokymo/si metodus;
 - 10.4. prienamai ir suprantamai mokiniui perteikti ugdymui/si reikalingą informaciją;
 - 10.5. naudoti įvairias ugdymo strategijas, plėtojančias mokinių kritinį mąstymą, problemų sprendimą ir kūrybiškumą;
 - 10.6. dalyvauti kuriant ir įgyvendinant integruotų specialiųjų poreikių mokinių ugdymo/si programas.
- 11. Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 11.1. derinti kiekybinę ir kokybinę, formalią ir neformalią mokinių pasiekimų vertinimo strategijas užtikrinant intelektualinį, socialinį ir fizinį mokinių vystymąsi;
 - 11.2. vertinti mokinių pasiekimus pagal vienodus vertinimo kriterijus;
 - 11.3. pasirinkti mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tipus, būdus ir metodus plėtojant mokinių mokymosi pajėgumus;
 - 11.4. vertinti mokinių socialinę pažangą.
- 12. Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 12.1. ugdyti mokinių gebėjimą įsivertinti ir pasitikėti savimi;
 - 12.2. sukurti aplinką, padedančią mokiniui patirti pažinimo džiaugsmą;
 - 12.3. sudominti mokinius mokomuoju dalyku;
 - 12.4. padėti mokiniams spręsti mokymosi problemas;
- 13. Mokinio pažinimo ir jo pripažinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 13.1. vertinti mokinio vystymąsi, pažintines galias ir veiklą vadovaujantis psichologijos teorijomis;
 - 13.2. empatiškai identifikuoti mokinio emocinius sunkumus ir ypatingą nerimą;
 - 13.3. atpažinti specialiuosius mokinių poreikius suteikiant papildomą pagalbą;
 - 13.4. atpažinti skirtingą mokinių požiūrį į mokymąsi kuriant mokymosi galimybes;

- raidai;
- 13.5. identifikuoti išimtinus atvejus, keliančius grėsmę vaiko sveikatai ir psichosocialinei
- 13.6. pripažinti mokinio individualumą kaip vertybę laiduojančią mokymosi pažangą.
14. Profesinio tobulėjimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 14.1. objektyviai vertinti savo galias profesinėje veikloje išlaikant savigarbą ir pasitikinti
- savimi;
- 14.2. projektuoti karjerą: planuoti, sistemingai tobulinti savo profesinę veiklą.

IV. MOKYTOJO BENDROSIOS KOMPETENCIJOS

15. Mokytojo bendrosios kompetencijos:
- 15.1. komunikacinė ir informacijos valdymo;
- 15.2. bendravimo ir bendradarbiavimo;
- 15.3. tiriamosios veiklos;
- 15.4. reflektavimo ir mokymosi mokyti;
- 15.5. organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo.
16. Komunikacinę ir informacijos valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 16.1. taisyklingai vartoti kalbą realioje ir/ar virtualioje profesinėje aplinkoje;
- 16.2. bendrauti užsienio kalba (-omis);
- 16.3. naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą;
- 16.4. konceptualiai ir vaizdžiai išreikšti savo idėjas bei interpretuoti mintis, faktus ir jausmus skirtinguose profesinės veiklos kontekstuose naudojant komunikacijos priemones;
- 16.5. atlikti ugdymui aktualios informacijos paiešką: žinoti, atrinkti ir naudoti adekvačias duomenų bazes.
17. Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 17.1. bendrauti ir bendradarbiauti su įvairiais skirtingų kultūrų asmenimis darbo srityje ir socialinėje aplinkoje bei gebėti spręsti konfliktus;
- 17.2. skatinti aktyvų mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą klasėje;
- 17.3. bendradarbiauti su kolegomis, pagalbiniu personalu, profesinio orientavimo ir kitais specialistais, kuriant ugdymo/si prielaidas ir vertinant mokymosi pasiekimus;
- 17.4. bendrauti su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) pripažįstant jų vaidmenį, teises ir atsakomybę sudarant ugdymo/si sąlygas;
- 17.5. bendradarbiauti su pagalba vaikui ir šeimai teikiančiomis organizacijomis.
18. Tiriamosios veiklos kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 18.1. pasirinkti adekvačią tyrimo strategiją, struktūrą ir metodus projektuojant tyrimą;
- 18.2. organizuoti profesinės veiklos tyrimą.
19. Reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 19.1. organizuoti savo mokymąsi individualiai ir grupėje;
- 19.2. įvertinti profesinės praktikos privalumus ir trūkumus numatant profesinio tobulėjimo perspektyvas;
- 19.3. nuolat tikslingai atnaujinti žinias ir lavinti įgūdžius.
20. Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:
- 20.1. produktyviai dalyvauti mokyklos savivaldos institucijų veikloje ir adekvačiai vertinti problemiškas situacijas mokykloje;
- 20.2. vadovautis mokyklos kaitą reglamentuojančiais dokumentais;
- 20.3. dalyvauti projektų veikloje.